

MEMÒRIA DE LA RECERCA. Lablit i gènere

Elements comuns i formes pròpies en la narrativa científica escrita per dones
Sílvia Aymerich i Lemos

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

I DEFINICIÓ DE L'ÀMBIT DE LA RECERCA

- 1. Criteris d'inclusió i límits**
- 2. Enfocament de la recerca i metodologia**
- 3. Les qüestions plantejades**

II ELS RESULTATS DE L'ANÀLISI

- 1. Autoria femenina**
- 2. Públic destinatari**
- 3. Subgèneres de la lablit**
- 4. L'Evolució temporal**
- 5. Els Recursos emprats**
- 6. Ressò mediàtic**

III CONCLUSIONS

- 1. Representacions de la ciència**
- 2. Representacions de la dona**
- 3. Representacions del país**

IV BIBIOGRAFIA

V ANNEXOS

VI NOTES

INTRODUCCIÓ

Un segle de literatura científica en català (1912-2012)

Encetem la recerca “Lablit i gènere”, l’any del centenari de la publicació d’ **Homes artificials**¹ de **Frederic Pujulà i Vallès** (1877-1963), la primera novel·la catalana de ciència-ficció. Això no obstant, aquests inicis tan primerencs es veurien ben aviat estroncats pels nombrosos avatars d’un segle tan convuls com el vint.

En efecte, dins l’àmbit català, la ciència-ficció, no es reprèn amb solidesa fins sis dècades després amb el conegut i reconegut **Mecanoscrit del segon origen** de **Manuel de Pedrolo** (1918-1991).

No és fins als vuitanta, però, que s’esdevé la incorporació de les dones al gènere. Arriba de la mà de l’escriptora i farmacèutica **Rosa Fabregat**, amb dos títols correlatius en el temps i la temàtica: **Embrió humà ultracongelat F-77** (1984), i **Pel camí de l’arbre de la vida** (1985) que constituïrien **el díptic fundacional**² de la literatura científica de factura femenina.

Durant la dècada següent, alhora que un seguit d’escriptores³ incrementen la nòmina d’autores de ciència-ficció, altres autores⁴ comencen a explorar les potencialitats de novel·lar la ciència real, en un nou gènere que tot just acabava de nàixer: **la ciència-en-ficció**.

El terme, com als anys vint l’apel·latiu *ciència-ficció*⁵, ve dels Estats Units. L’ha encunyat **Carl Djerassi**, químic i escriptor d’origen austríac establert a San Francisco, quan després de la bona acollida de la seva novel·la **El dilema de Cantor** (1989) es referma en la validesa del gènere al qual acabava de posar nom.⁶

Qui donaria, però, al nou gènere, l’apel·latiu manejable de **lablit**⁷, seria la biòloga i escriptora **Jennifer Rohn**, la dècada següent, titulant amb aquest terme el seu webzine⁸.

I DEFINICIÓ DE L'ÀMBIT DE LA RECERCA

1. Criteris d'inclusió i límits

Tal i com fa palès el títol –Lablit i gènere–, i explicita el subtítol –la narrativa científica en català escrita per dones–, la present recerca gira entorn de tres eixos: la **ficció de contingut científic**, escrita originàriament **en llengua catalana**, l'autoria de la qual correspon a **una o més dones**.

Cal precisar que segons Jennifer Rohn, creadora del terme **lablit** tal i com abans hem esmentat, aquest gènere presenta “**científics reals en el món real**”⁹, en contraposició a la ciència-ficció que els situa en un context especulatiu o futur.

Aquest criteri ens plantejava un problema atès que, del llistat inicial dels 21 títols objecte d'estudi, quatre situen l'acció en el futur¹⁰. Es tracta de **Embrió humà ultracongelat núm F-77** (1984), **La frontera de la llum** (1994) i **Un enigma a la cuina** (1998). Tanmateix, feta la lectura anotada, comprovem que, tot i transcórrer en el futur, tracten de **ciència real i presenten científics de carn i ossos**, motiu pel qual, tal i com la mateixa Jennifer Rohn argumenta i utilitzant-ne la terminologia, podrien continuar formant part del present treball, com a variant “híbrida”, atès que compleixen la resta de criteris d'inclusió, essent escrites en català i per dones.

En segon lloc, atès que l'estudi se centra en obres de narrativa escrites en català, constatem que quatre títols no coincideixen amb aquest segon criteri. En efecte, *No em bacil·lis* (1994), *L'ascensor okupat* (1995), *Corre, Manel, corre* (1996), *La porta dels set panys* (2011) i *Contes de microbis* (2012) **són traduccions** de títols originàriament escrits en castellà o en anglès. Com a tals, doncs, queden fora d'aquesta recerca, com en quedarien excloses, les traduccions dels *thrillers* científics escrits per dones de la col·lecció “Le Quark Noir” de Flammarion pel fet de ser originàriament en francès.

En tercer lloc, l'autoria en femení essent un dels tres eixos de l'estudi, la **coautoria mixta** dels relats *A punt de fuga* (1996), *Chapeau pels iaïos* (1995), *El robí*

robot(2006)), *Tallers RRR* (1995), *Una pedra al ronyó* (1995), *Viatge d'anada*(1995), i *Roger d'Orlhac* (2009) ens qüestionava la inclusió en l'estudi. Si bé en un primer moment, ens vam plantejar d'excloure tan sols aquells títols d'autoria literària masculina, en una presumpció errònia que l'autor científic no intervenia en la trama literària, la lectura anotada posterior ens en va fer desdir. Evidenciava que, en un tàndem d'autors, no es podien marcar espais estancs i que els responsables d'ambdues parts –literària i científica- entraven sovintejadament en el terreny de l'altre/a, raó per la qual per els **títols d'autoria mixta** no podien formar part d'una recerca **dins l'àmbit de a literatura de dones**.

Tanmateix, la disminució en onze del nombre de títols del llistat inicial, es veuria ben aviat compensada per **un seguit de noves incorporacions**. D'una banda, cal fer constar que la pionera del gènere, tal com detallarem en el capítol dedicat als inicis, escrigué, a banda de l'emblemàtic *Embrió humà ultracongelat núm F-77* de 1984, la seva continuació, intitulada ***Pel camí de l'arbre de la vida*** l'any següent. Ambdues serien reeditades en un volum únic dotze anys més tard sota el títol unificador de *La dama de glaç*.

D'altra banda, no vam incloure en la llista inicial ***Cròniques de l'altra veritat*** (Premi de Literatura Científica de la Fundació Catalana per a la Recerca, 2004) ni ***Les ombres del temps***, publicada l'any 2010 dins la Col·lecció "Projecte Solaris" d'Eumo. Tampoc no hi havíem incorporat les tres novel·les juvenils de Pilar Garriga: ***Un estiu a Borneo*** (2003), ***L'home del bosc***(2005) i ***Un estiu a Tacugama*** (2009).

Comptabilitzades, doncs, les exclusions i les noves incorporacions, el nombre de novel·les de lablit en català escrites per dones comptaria, en l'actualitat, amb **setze títols**. Val a dir, però, que tenim anotades i fitxades les lectures dels onze títols que no formen part de l'àmbit d'aquesta recerca –l'exclusió dels quals hem argumentat abans– atès que podrien ser objecte de futures línies d'estudi complementàries al treball que aquí presentem. Per ordre cronològic de la data de publicació, les setze novel·les són els següents:

Llista definitiva de títols objecte de la present recerca:

- 1. Embrió humà ultracongelat núm. F-77 (1984)**
- 2. Pel camí de l'arbre de la vida (1985)**
- 3. La frontera de la llum(1994)**
- 4. Or per a la llibertat (1994)**
- 5. Ulls de pantera (1994)**
- 6. L'ombra del bandoler (1997)**
- 7. Gelati! (1998)**
- 8. Un bon error (1998)**
- 9. Un enigma a la cuina(1998)**
- 10. Un estiu a Borneo(2003)**
- 11.Cròniques de l'altra veritat (2004)**
- 12.L'home del bosc (2005)**
- 13.Codi genètic (2009)**
- 14.Un estiu a Tacugama (2009)**
- 15.Les ombres del temps (2010)**
- 16.Quantic Love (2012)**

1. Enfocament de la recerca i metodologia

1.1. Enfocament de la recerca

L'enfocament d'aquesta recerca és **essencialment descriptiu**. Tal i com explicitava el subtítol, ens proposem de descobrir els trets comuns –elements narratius i recursos literaris–que empren les autores en els setze títols que han produït al llarg dels **28 anys d'existència de la lablit**.

No entrarem a fer valoracions crítiques, tot i que algunes de les dades que recollim pugui semblar que van en aquesta línia –nombre d'edicions, traduccions, ressò als mitjans. Som conscients fins a quin punt tot un munt de circumstàncies fortuïtes poden desviar les correlacions en un sentit o un altre, i ens interessa especialment recollir-ho per a veure'n **l'evolució en futurs estudis**.

Al capdavall, el ressò dels títols **no és una fotografia fixa**. En el mercat voluble del llibre, on es produeixen, a cops, redescobertes notables que encomanen èxits i reedicions d'obres descatalogades, cal tenir l'espai de les actualitzacions obert. En aquest sentit, el bloc **Lablit i gènere**¹¹ **serà periòdicament** actualitzat per donar-ne compte.

1.2. Metodologia. Els 21 descriptors

En iniciar la recerca, portàvem ja un temps estudiant el tema de la ciència-en-ficció d'una banda i fent col·laboracions en els estudis de la dona¹² de l'altra. Comprovar coincidències en lectures casuals ens va fer pensar en creuar els dos àmbits i analitzar-ne **correlacions i abast**.

De bon principi vam adonar-nos, a més de les dades recollides en les entrades habituals en tota fitxa tècnica d'un llibre, ens calia aplegar un seguit de dades relatives al **gènere** en la **tria del narrador**, dels **personatges** (professió, característiques personals, llenguatge que emprava), en la **tipologia de proves** a les quals es veien sotmeses i sotmesos per tal de poder establir correlacions relatives a un possible biaix de gènere. Havíem comprovat que en cas de la literatura anglosaxona, aquest biaix existia i ens proposàvem descobrir si en la literatura catalana seguia aquesta mateixa tendència¹³.

Així vam afegir a les 10 entrades habituals:

1.	Títol
2.	Any
3.	Editorial
4.	Nombre d'edicions
5.	Nombre de traduccions i llengües
6.	Temàtica científica
7.	Autoria única o coautoría
8.	Formació de les autores,
9.	Altres llibres de les autores
10.	Breu sinopsi

Els **11 descriptors** que donessin compte de possibles relacions amb l'existència d'un **biaix de gènere** i de l'impacte d'aquest:

11. **Protagonista:** gènere i professió.
12. **Persona de confiança:** gènere i professió.
13. **Parella sentimental** desitjada o real¹⁴: gènere i professió.
14. **Facilitador(a)** del coneixement científic i el gènere i professió¹⁵.
15. **Tipologia de reptes** i entrebancs trobats per la/el protagonista
16. **Altres personatges femenins:** gènere i professió.
17. **Altres personatges masculins:** gènere i professió.
18. **To predominant** al llarg de la novel·la
19. **Manteniment de la tensió.** (principals recursos emprats)
20. **Regust final del llibre** (amb especial atenció a representacions de rols de gènere, i de visió de la ciència)
21. **Ressò de la novel·la:** ressenyes o esments als mitjans.

2.3 Les qüestions plantejades

Les correlacions establertes a partir de la lectura anotada dels setze títols, el buidatge i l'arxivatge posterior de les dades seguint els 21 descriptors esmentats, intenten donar resposta a les tres grans qüestions que ens plantejàvem.

1. Existeixen uns **perfil(s) professional(s) comuns** entre les autores?
2. Prioritzen **determinades tries pel que fa al gènere i la professió (estatus social) dels seus personatges** en les seves obres?
3. Transmeten unes **mateixes representacions** en relació **a la dona i la visió de la ciència**?

En el decurs de la recerca, una quarta qüestió, no considerada en presentar el present projecte, es va afegir al tercera qüestió anterior.

- Transmeten unes **representacions del país** pròpies ¹⁶?

II ELS RESULTATS DE L'ANÀLISI¹⁷

1. Autoria femenina : Perfils professionals i tipologia de treball d'escriptura¹⁸

La primera qüestió que ens plantejàvem, un cop identificats els títols, era descobrir els perfils professionals de les seves autores. Saber en definitiva, qui eren aquestes dones que conreaven aquest gènere i si el treballaven l'escriptura en solitari o bé en col·laboració.

1.1. Les escriptores:

Un primer apartat, amb nombre més gran de títols i amb més variació de fórmules d'autoria, és el de les **professionals de l'escriptura**. En aquest col·lectiu, les unes opten per **l'autoria única**, ja sigui perquè tenen formació científica, ja sigui perquè compten amb l'assessorament proper d'un investigador, explicat o no. Les altres, escriuen a quatre mans amb un científic o un professor de ciències amb qui **comparteixen l'autoria** de les seves novel·les.

1.1.1 Treball en autoria única

Entre les escriptores amb formació científica que opten per l'autoria única, tenim a **Rosa Fabregat**, escriptora i farmacèutica, pionera, com ja hem dit, del gènere en la narrativa de dones; **Sílvia Aymerich**, escriptora i biòloga, autora de dos dels títols¹⁹; i **Mercè Piqueras**, biòloga i divulgadora científica, autora guanyadora del Premi de Literatura Científica 2004 amb la seva obra *Cròniques de l'altra veritat*²⁰.

Dues altres narradores s'endinsen en solitari als temes científics sense formació científica reglada coneguda. És el cas de **Núria Perpinyà**, professora universitària i assagista, autora d'un *thriller* situat en un laboratori de microbiologia de Londres, i **Pilar Garriga**, autora de tres novel·les juvenils amb temàtica centrada en la primatologia.

Pel que fa als assessoraments rebuts, Garriga, en el darrer títol de la seva trilogia, explica, en el capítol d'agraïments, l'ajut rebut per part la seva germana Rosa Garriga, **veterinària**.

En el cas de Núria Perpinyà, en canvi, tot i l'especificitat de la temàtica tractada i la precisió amb què retrata el món de la recerca científica londinenc, no s'esmenta cap tipus d'assessorament científic rebut²¹.

1.1.2 Treball en coautoría

Finalment, trobem dues escriptores, que opten per la coautoría amb una autora científica. Ens referim a **Alba Sabaté** i a **Rosa Pagès** que treballen les seves obres a quatre mans, respectivament amb **Dolors Martínez i Nó**, professora de física i química, coautora de diversos llibres científics, en el primer cas; i amb **Mariona Quadrada**, llicenciada en filologia catalana i professora de cuina, en el segon. En el cas de Rosa Pagès, a més, consta en els títols de crèdit que la coordinació de l'obra ha anat a càrrec de **Muntsa Argerich**, llicenciada en medicina i professora de tecnologia sanitària.

Finalment cal esmentar un cas singular dins d'aquest apartat. Ens referim a **Anna Maria Gil**, coneguda principalment en la seva vessant de crítica literària, autora de dos títols de lablit²², un dels quals, amb **Gemma Gil**, enginyera agrònoma, que, en ser d'autoria femenina completa, forma part d'aquest estudi.

1.2 Les professores

Les professionals de l'ensenyament constitueixen també un col·lectiu important d'autores de novel·les de contingut científic, tot i que només dos títols entren dins l'àmbit d'aquest estudi²³. Treballen, en tots els casos que tenim presents, escrivint col·laborativament amb col·legues seves de l'àmbit del coneixement complementari al seu.

Entre elles hi trobem les coautores literàries **Anna Izquierdo**, historiadora i **Maria Parera**, filòloga, que han treballat l'escriptura de les novel·les amb les seves homòlogues coautores científiques respectives, **Mercè Izquierdo**, doctora en ciències químiques en el primer cas, i **Teresa Comas**, geòloga, en el segon.

1.3 Les investigadores

La incursió d'investigadors científics en el camp literari català no és nou. Seguint l'exemple del Carl Djerassi²⁴, Antoni Lloret, físic i investigador al CNRS de París, va publicar *MicMac*²⁵ l'any 1993. A diferència Djerassi, que s'hi va llançar en solitari, Lloret prengué el seu amic escriptor Jaume Fuster de company de viatge i coautor de la novel·la.

Un cop analitzats els títols objecte d'aquesta recerca, tan sols dues (2/16) de les novel·les, *Codi genètic* i *Quantic Love* estan escrites per investigadores en actiu²⁶: **Amàlia Lafuente** i **Sònia Fernández** respectivament. En aquest apartat només hi trobem una única tipologia de treball: **l'autoria única**²⁷.

En efecte, malgrat els nombrosos agraïments que apareixen al final dels seus respectius llibres –que van des de col·legues investigadors a professionals de l'escriptura– en els títols de crèdit d'ambdues novel·les les investigadores hi figuren com a úniques autores²⁸.

Cert és que l'investigador, en ser el seu àmbit professional, coneix de primera mà la temàtica que tracta i la pot traslladar a la ficció amb gran versemblança, la qual cosa les situa en una posició privilegiada quant al coneixement immediat d'allò que narra –no s'ha de documentar per saber com són els laboratoris i els protocols que s'hi segueixen–, però pel que fa la tècnica narrativa, les dificultats són exactament les mateixes que les de les escriptores no versades en la matèria.

PERFILS I TIPUS D'AUTORIA DE LES AUTORES DE LA LABLIT EN CATALÀ

- Les escriptores, **en autoria única**, aporten **9/16 títols** i en **coautoria 3/16 títols**.
- Les professores, **en coautoria exclusiva**, aporten **2/16 títols**.
- Les investigadores, **en autoria única exclusiva**, aporta **2/16 títols**.

2. Públic destinatari de les novel·les

Dins del llistat dels títols objecte d'aquest estudi podem establir dues grans categories : **públic juvenil**, amb dues subcategories de **+12 i +14 anys**, i **públic adult**.

2. 1 El públic juvenil

Dins de les novel·les adreçades al públic juvenil, que inclourien la majoria de títols (9/16) d'aquest estudi, i que abastaria noies i nois de 12 a 16 anys, ateses les recomanacions editorials en cada cas, establim dues grans categories: majors de dotze i majors de catorze.

2.1.2 Majors de dotze anys

Els títols que formen part d'aquest apartat són en la seva majoria (9/16) publicats dins la col·lecció "Projecte Solaris"²⁹ d'Editorial Eumo. De la resta, dos títols pertanyen a la col·lecció "Antaviana Nova – blava" i un a la col·lecció "Sopa de lletres" ambdues d'editorial Barcanova³⁰. Per ordre cronològic serien els següents

- ***La frontera de la llum*** (1994)
- ***Or per a la llibertat***(1994)
- ***Ulls de pantera*** (1994)
- ***L'ombra del bandoler***(1997)
- ***Gelati!*** (1998)
- ***Un enigma a la cuina***(1998)
- ***Un estiu a Borneo***(2003)
- ***L'home del bosc***(2005)
- ***Un estiu a Tacugama***(2009)
- ***Les ombres del temps*** (2010)

2.1.2 Majors de catorze anys

la inclusió en aquesta categoria ens ve donada, com ens els casos anteriors, per la col·lecció dins la qual són publicats i la recomanació editorial que figura en l'únic volum d'aquesta subcategoria: "A partir de 14 anys".

Això no obstant, per èxit aconseguit i el ressò a la Xarxa, sabem que ha estat lectura sovintejada de joves de més setze anys, de joves adults i encara enllà. Es tracta de **Quantic Love** (2012), publicat dins la Col·lecció "Lluna roja" de l'editorial La Galera.

2.2 Gran públic

Malgrat que les novel·les s'adrecen al gran públic, per tant als no especialistes, val a dir que la lectura pot resultar de certa dificultat per al lector no versat en matèries científiques. Dins d'aquesta categoria, a part dels dos títols iniciadors del gènere dins l'àmbit que ens ocupa, hi trobem dos títols més que per avatars diferents han tingut un ressò desigual, tal i com veurem en l'apartat corresponent.

Seguint l'ordre cronològic, els títols dins d'aquesta categoria serien els següents:

- ***Embrió humà ultracongelat núm. F-77* (1984)**
- ***Pel camí de l'arbre de la vida*(1985))**
- ***Un bon error* (1998)**
- ***Cròniques de l'altra veritat* (2004)**
- ***Codi genètic* (2009)**

PÚBLIC DESTINATARI DE LA LABLIT EN CATALÀ ESCRITA PER DONES

- **JUVENIL: 9/16 (+12) + 1/16 TÍTOLS (+14) → TOTAL 11/16**
- **ADULTS: 5/16 TÍTOLS**

3. Els subgèneres de la lablit

Dins del gènere de la lablit, com ja hem vist, es poden establir diferents subgèneres segons es tracti de “ciència real amb científics reals” o de “crossovers” que, tot i situar l'acció en el futur, mantenen la premissa de la versemblança pel que fa a la ciència i als científics que hi apareixen. Aquest subgènere, –títols de ciència-ficció que novel·len ciència real– l'anomenarem **híbrids lablit/sci-fi**.

Existeixen, tanmateix, una altra categoria de híbrids, que no estan relacionats amb la ciència-ficció, sinó que constitueixen encreuaments amb altres gèneres literaris. És el cas dels *thrillers* científics.³¹ Els anomenarem **híbrids literaris**.

3.1 Els híbrids lablit/sci-fi dins la lablit de dones

Dins d'aquesta subcategoria es troben, d'una banda els dos títols iniciadors del gènere, i dues novel·les juvenils de tecnociència de “Projecte Solaris”.

- ***Embrió humà ultracongelat núm. F-77 (1984)***
- ***Pel camí de l'arbre de la vida (1984)***
- ***La frontera de la llum (1994)***
- ***Un enigma a la cuina (1998)***

3.2 Els híbrids literaris dins la lablit de dones

En aquest apartat inclourem els diferents entrecreuaments que s'han donat en el gènere a partir de les novel·les d'autoria femenina. En els 28 anys de vida del gènere de la ciència ficció escrita per dones en català, se'n troben tres: ***thrillers científics*, *chicklit de ciència* i *ciència-en-ficció juvenil***³².

3.2.1 Thrillers de ciència:

L'encreuament de gèneres més productiu pel que fa a títols per a públic adult és el ***thriller***. Entre els híbrids, dos títols allunyats més d'una dècada en el temps. En la contracoberta d'ambdós llibres, el gènere s'esmenta precisament amb el mateix apel·latiu que li hem donat aquí³³.

- **Un bon error (1998)**
- **Codi genètic(2009)**

3.2.2 Biografies científiques dins una trama literària

Cruïlla de gèneres per excel·lència, amb l'element biogràfic predominant, però també una tipografia de llibre de text, engalzat dins una trama juvenil, té com a únic i premiat representant: **Cròniques de l'altra veritat** (2004).

3.2.3 Chick-lit de ciència

El terme *chick-lit*, en una novel·la on les corredisses amoroses de la protagonista són l'eix de la trama, ens sembla un categoritzador adient. Considerem, sortint-nos de l'enfocament descriptiu d'aquest treball, que dóna un plus al gènere. L'únic representant dins d'aquesta categoria és **Quantic Love**(2012).

3.2.4 Ciència-en-ficció juvenil

Aquesta subcategoria que anomenem "ciència-en-ficció juvenil", es podria subdividir segons temàtiques incorporades a la trama ("novel·les científiques d'aventures", "novel·les historicocientífiques"...). Els títols que hi incloem són:

- **Or per a la llibertat(1994)**
- **Ulls de pantera (1994)**
- **Gelati! (1998)**
- **L'home del bosc(2005)**
- **L'ombra del bandoler(1997)**
- **Un estiu a Borneo(2005)**
- **Un estiu a Tacugama(2009)**
- **Les ombres del temps (2010)**

SUBGÈNERES DE LA LABLIT ESCRITA PER DONES

- **Híbrids lablit/sci-fi: 5/16**
- **Thrillers de ciència: 2/16**

- **Biografies científiques dins una trama literària: 1/16**
- **Chicklit de ciència: 1/16**
- **Lablit juvenil : 8/16**

4. Evolució del gènere. (1984-2012)

El conjunt de títols de lablit escrita per dones ordenats cronològicament ens fan adonar de l'evolució del gènere al llarg de les seves gairebé tres dècades d'existència. El quadre que presentem a continuació en mostra d'una banda, els ritmes i les **franges de creixement**, i, de l'altra, l'**ampliació de les temàtiques científiques**.

4.1 Evolució del gènere i franges de creixement temporal

Al llarg de les gairebé tres dècades d'existència del gènere, observem que, pel que fa als títols d'autoria femenina, tres grans etapes : inicis, etapa prolífica, etapa de consolidació

4.1.1 Els inicis del gènere: el díptic fundacional

Com ja hem dit anteriorment, la novel·la de ciència de factura femenina, s'inicia en català amb les dues novel·les de Rosa Fabregat ***Embrió ultracongelat núm F-77*** i ***Pel camí de l'arbre de la vida***, aparegudes el 1984 i el 1985. Després d'aquestes dues novel·les que anomenem "el díptic fundacional", que serien publicades l'any 1997 en un únic volum per Pagès Edicions, un desert de deu anys sense títols coneguts signats per dones envaeix la literatura catalana. Serà necessari l'impuls d'un projecte engrescador perquè les autores potencials es llancin, a l'aventura d'un gènere que encara no té nom específic³⁴.

4.1.2 Els anys noranta: la dècada de creixement

El gènere com a tal, a qui Carl Djerassi dóna, als anys noranta, el nom de "science-in-fiction", passa a experimentar un gran creixement durant la aquesta dècada fins a arribar als set títols signats per dones. Aquest creixement és degut a la iniciativa del matemàtic i pedagog **Pere Roig** (1937-2007), acompanyat en l'inici del projecte per l'escriptor i divulgador científic **Jordi Font i Agustí**, de crear la col·lecció "**Projecte Solaris**" a Eumo editorial.

En efecte, el tret de sortida al mercat d'aquelles primeres novel·les juvenils de tecnociència adreçades als estudiants de l'aleshores nou "Ensenyament Secundari Obligatori" incrementaria notablement el nombre de títols escrits per

dones. Tan sols el 1994, l'any de la creació de la col·lecció, se'n publicarien, entre traduccions i novel·les escrites indistintament per homes i dones, 8 títols, **tres dels quals dins l'àmbit d'aquest estudi**. L'ímpetu inherent a l'arrencada es moderaria de manera previsible en els anys següents, en els quals l'aportació de novetats es reduiria a 3 per any de mitjana.

Alhora, la incorporació de **Núria Perpinyà** al gènere amb ***Un bon error***, tot i no publicar-se dins d'una col·lecció de lablitz específica, acaba convertint la dècada dels noranta, en la més prolífica del gènere quant a l'autoria femenina, amb **7/16** títols existents.

El gènere comença, ben aviat a ser visualitzat, a recollir els primers fruits i aparèixer a la premsa, reconeixement de l'Institut d'Estudis Catalans inclòs³⁵. Alguns dels títols, com és el cas de ***La frontera de la llum, Or per a la llibertat, Ulls de pantera***, obtenen una bona acollida per part del públic juvenil i són reeditats en català i traduïts en castellà per Ediciones Octaedro que es publica en la col·lecció paral·lela "Narraciones Solaris"³⁶, la qual, en els primers anys, es nodreix exclusivament de les versions castellanes dels títols de "Proyecto Solaris".

4.1.3 La primera dècada del nou mil·lenni: la consolidació

L'aparició de tres noves autores –Pilar Garriga, Mercè Piqueras i Amàlia Latorre– durant la primera dècada del nou mil·lenni aconsegueix mantenir gairebé constant el flux de nous títols de la dècada anterior, incorporant 5 de les **6 novel·les**³⁷ del gènere en aquella dècada i dotant-lo d'un premi de prestigi: El premi de Literatura Científica de la Fundació Catalana per a la Recerca.

La primera de les novel·les de Pilar Garriga, ***Un estiu a Borneo***, obté un èxit notable entre el públic juvenil i es reeditat nombroses vegades i traduït al castellà i publicat el 2009 per Anaya.

Codi genètic, el títol d'Amàlia Latorre, també recollirà dos premis literaris l'any de la seva publicació –Ciutat de Badalona de Narrativa i Solstici d'Estiu ambdós de 2009– i serà traduït al castellà per Random House Mondadori el 2011.

El gènere, doncs, nascut tímidament als vuitanta sembla estar ja plenament consolidat tres dècades més tard.

4.1.4 La segona dècada del mil·lenni: el fenomen “*Quantic Love*”

Si bé, com ja hem vist, alguns títols publicats les dècades precedents han gaudit d'acceptació entre el públic i la crítica, i obtingut ressò als mitjans, res no és comparable a l'impacte que obtindria, a la seva sortida al mercat, el segon títol de **Sònia Fernández**³⁸ que es produiria el gener de 2012.

Amb aquesta novel·la, la lablit en català incorporava una investigadora més en la seva nòmina d'autores, que portaria al gènere a les hores de més impacte mediàtic. En efecte, ***Quantic Love***, el nou títol de l'autora no tan sols estava destinat a convertir-se en un supervendes, sinó que la seva autora el veuria al cap de poc amb pàgina pròpia a la Viquipèdia, web propi i cançó a Youtube en les veus del grup Nikosia. La novel·la, a més, inauguraria el subgènere que hem anomenat abans “*chicklit* de ciència”.

Veiem, doncs, com, el gènere consolidat als noranta, passa malgrat els embats devastadors de la crisi econòmica³⁹ a assolir èxits de vendes impensats fins aleshores.

4.2 Ampliació del ventall de temàtiques científiques

Paral·lelament a l'increment de títols, durant les gairebé tres dècades, d'existència, la lablit ha experimentat igualment un increment de temàtiques científiques que anirien ampliant també el ventall de les primeres.

Tres dècades d'existència li han permès abastar gairebé totes les grans temàtiques científiques, com podem comprovar en el quadre cronològic que donem a continuació:

ANY	TÍTOL	AUTORIA	MATÈRIA	PÚBLIC
1984	<i>Embrió ultracongelat núm F-77</i>	Fabregat, R.	Genètica	Adult
1985	<i>Pel camí de l'arbre de la vida</i>	Fabregat, R.	Genètica	Adult
1994	<i>La frontera de la llum</i>	Sabaté, A. i Martínez, D.	Física	+12
	<i>Or per a la llibertat</i>	Izquierdo, A. i Izquierdo, M.	Química	+12
	<i>Ulls de pantera</i>	Aymerich, S.	Genètica	+12
1997	<i>L'ombra del bandoler</i>	Gil, Anna M. i Gil, G.	Medi ambient	+12
1998	<i>Gelati!</i>	Aymerich, S.	Evolució	+12
	<i>Un bon error</i>	Perpinyà, N.	Microbiologia	Adult
	<i>Un enigma a la cuina</i>	Quadrada, M i Pagès, R.	Alimentació	+12
2003	<i>Un estiu a Borneo</i>	Garriga, P.	Zoologia	+12
2004	<i>Cròniques de l'altra veritat</i>	Piqueras, M.	Diferents ciències	Adult
2005	<i>L'home del bosc</i>	Garriga, P.	Zoologia	+12
2009	<i>Codi genètic</i>	Latorre, A.	Genètica	Adult
	<i>Un estiu a Tacugama</i>	Garriga, P.	Zoologia	+12
2010	<i>Les ombres del temps</i>	Coma, T. i Parera, M.	Geologia	+12
2012	<i>Quantic Love</i>	Fernández, S.	Física	+14

4.2.1 Tendències temàtiques de les tres primeres dècades

Així, si bé els dos títols dels anys 84-85 tracten de **genètica**, deu anys més tard, fa que en multiplicar-se els títols s'ampliïn les temàtiques **d'una a cinc en deu anys** (1994-2004): **química, física, medi ambient, evolució i alimentació**.

El *thriller* sobre **microbiologia** de Perpinyà i les novel·les de zoologia de Pilar Garriga incrementen el ventall de les temàtiques de ciències de la vida i de les formes de tractar-les i fan més palesa la supremacia de les **ciències biològiques**⁴⁰

- **Ciències biològiques: 11/16**
- **Ciències físiques: 2/16**
- **Ciències químiques: 1/16**
- **Ciències de la terra: 1/16**
- **Història de la ciència 1/16**

4.2.2 Tendències temàtiques eventuales futures

La supremacia de les ciències biològiques com a temàtica de la lablit del segle XX i de la primera dècada del XXI, tanmateix podria canviar de direcció en iniciar la quarta dècada d'existència del gènere.

En efecte, l'impacte mediàtic de **Quantic Love**, reprenent la **física** dins el format de la *chick-lit* que tant ha captivat el públic, pot canviar tendències. Caldrà seguir de prop l'evolució dels propers anys atès que en aquesta segona dècada del mil·leni, el gènere s'hi juga la permanència. Convertit en un *boom* editorial, d'envergadura superior a l'anterior títol de Sònia Fernàndez⁴¹, és un producte de gran acceptació a les grans superfícies.

Sense dubte l'impacte mediàtic pot, no tan sols capgirar supremacies temàtiques, sinó obrir el gènere i empènyer-lo a abraçar altres disciplines científiques fins ara considerades poc novel·lables.

5. Elements narratius i recursos emprats

5.1 El títol

El títol és el primer element narratiu d'una novel·la. És un element de síntesi en la redacció del qual els escriptors esmercen molts esforços i que sovint genera discussions amb els editors. Malgrat que, amb l'adveniment de les xarxes socials, la presa de decisions sobre **la seva formulació** en alguns casos s'ha socialitzat⁴² és la decisió última dels autors –per activa o per passiva–, la que preval i de la qual els autors es fan responsables en col·locar-hi el seu nom just a sota.

Aquest fet, ja de *per se* cabdal, en els gèneres clàssics, en un de tan nou com la lablitz, dista encara més de ser un detall menor. **Identificador** de primer ordre del gènere, li **imprimeix caràcter** i li dóna **carta de naturalesa**. Com l'etiqueta dels antics pots dels apotecaris, ha d'ajustar-se al màxim al seu interior per no confondre; com els rètols dels establiments comercials, ha d'anunciar un producte prou apetitós, com per inspirar el desig d'adquirir-lo. Peça clau de **síntesi literària** i **reclam publicitari**, doncs, en l'atracció de potencials lectors.

En el cas que ens ocupa, analitzats els setze títols, ens adonem que és perfilen tres grans tipologies de sintagmes: **sense article**, amb **article indeterminat**, amb **article determinat** i **exclamatiu**.

Independentment de la tipologia gramatical a la qual pertanyin, la funció de reclam que ostenten els posa al servei d'intencionalitats concretes. Pel que fa a la intencionalitat, doncs, podríem establir dues grans categories possibles: els **inequívocs** i els (volgudament) **equívocs**. Com veurem, la gran majoria juguen amb més o menys encert amb els dobles sentits i els malentesos i, en aquest sentit corresponen a aquesta voluntat segona de “fer ballar el cap” amb prou encert com per suscitar interès.

Val a dir que, optin per la fórmula que optin, com anirem veient, tots ells són **represos** per primera vegada cap a la meitat del llibre, **arrodonint-ne el sentit** al llarg de la segona part i esdevenint **simbòlics al final**. Al capdavant, la pervivència en la nostra memòria de la novel·la que “defensen”, en depèn.

5.1.1 Sintagma sense article: opció majoritària

Fórmula predominant en la lablitz list anglosaxona escrita per dones⁴³, és també l'opció majoritàriament triada per les autores en el cas català. En efecte, el *wording* predominant en els títols objecte d'aquest estudi (6/16) és: **0 article + substantiu + altres categories gramaticals**. En 5/6 títols el substantiu és singular i, en un dels casos, aquest és en plural. Han optat per aquesta opció, per ordre cronològic, les següents novel·les:

- ***Embrió ultracongelat núm F-77***
- ***Or per a la llibertat***
- ***Ulls de pantera***
- ***Cròniques de l'altra veritat***
- ***Codi genètic***
- ***Quantic Love***

Comprovem, doncs, com, de fet, la manca d'article és extremadament dúctil atès que **permet alhora la concreció extrema** del primer títol (*Embrió humà ultracongelat núm F-77*) –per l'afegitó de l'adjectiu primer i del número que el fa únic posteriorment– i la **vaguetat manifesta** de la resta de títols volgudament suggeridora de preguntes per part del potencial lector.

Així, en **Or per a la llibertat**, el lector es pregunta instintivament “Quin or? Quina quantitat?”. La contraportada ens diu que és un or que li han encomanat, però en desconeixement l'origen i la quantitat. Per tal de descobrir-ho, la lectura es fa, doncs, imprescindible.

En el cas d' **Ulls de pantera** l'ambigüitat creix amb la manca d'ambdós articles –el del primer i el del segon substantiu– “Són els ulls d'una pantera? Són com els d'una pantera?”. La contraportada és absolutament reservada en aquest aspecte. Té alguna cosa a veure amb aquest “algú” del qual es parla? No és fins a l'última línia del llibre que descobrirem que, partint d'una inspiració momentània davant dels ulls ametllats de la seva professora particular, el protagonista n'ha acabat fent una cançó per al seu grup de rock i la presenta a concurs.

Pel que fa a la tercera obra de narrativa, **Cròniques de l'altra veritat**, l'autora volgudament guia el lector, mitjançant el títol de ressonàncies calderianes que ha triat. En efecte, *Cròniques de la veritat oculta*, impulsa a anar més enllà de la veritat oficial, a estar obert a llegir un seguit de fets amagats, o dels quals li n'han contat tan sols mitges veritats. Instantàniament es pregunta: Quines? I sobre quin tema? La contraportada ens dóna les pistes, però sols la lectura de cadascun dels capítols permetrà conèixer els fets amb els noms i els cognoms dels seus autors (o víctimes?).

En **Codi genètic**, ja la pròpia paraula *codi* és suggeridora de misteri que, associat a genètic, crea vertigen en la ment de bon nombre de lectors. Però si cada espècie té el seu, compartit, amb la resta d'éssers vius, en proporcions diferents segons proximitats fil·logenètiques respectives, de quin codi genètic ens parla el llibre? Del d'un home, del d'una rata?. La sinopsi de la contraportada no

té cap mena d'intenció de resoldre'ns el dubte. Tan sols la lectura de la novel·la ens el permetrà escatir.

El títol **Quantic love**, a més, podria actuar com a oxímoron. D'una banda, en la ment del lector la paraula “love” i la paraula “amor” tenen un índex glucèmic diferent: infinitament més elevat en el cas de la paraula anglesa que remet a la *chick-lit* al més pur estil *Diari de Bridget Jones*. El terme, però, juxtaposat a la paraula *quantic*, també en anglès i sense accent, que connecta amb la ciència més inabastable en l'imaginari del lector potencial, actua de revulsiu i d'agent “desensucrador” de la segona. Aquest títol, com el de **Ulls de pantera**, abans esmentat, és alhora el títol de la cançó de ficció. Amb la lletra detallada en anglès i traduïda en català a la pàgina següent, acabarà essent un reclam que la potent maquinària editorial ha convertit amb encert en una cançó real, cantada pel grup Nikosia, que el lector pot escoltar a Youtube⁴⁴.

Detallades, doncs, les potencialitats del títol sense article inicial, creuar la dada amb la temàtica del llibre, ens fa adonar de la preponderància de títols de genètica s'hi concentra. Així, veiem que la meitat dels integrants d'aquesta categoria **són de genètica (3/4)**, i els altres tres reparteixen entre **la química (1/1)**, **1 de física (1/2)** i és també l'opció de les **diverses temàtiques científiques tractades** en *Cròniques de l'altra veritat*, variant plural de la fórmula⁴⁵.

5.1.2 Sintagma amb article indeterminat: fórmula secundària

La segona opció més emprada en els títols posats per les autores, el cas català és diferencia de l'anglosaxó, atès que les dones de la lablit catalana prefereixen l'article indeterminat⁴⁶.

Així 4/16 de les novel·les, segueixen la fórmula: **Article indeterminat + substantiu + altres categories gramaticals**: Els títols complets, ordenats cronològicament són els següents:

- **Un bon error**
- **Un enigma a la cuina**
- **Un estiu a Borneo**
- **Un estiu a Tacugama**

Pel que fa a les temàtiques, els tres darrers títols són *crystal clear* i donen exactament el que prometen. En **Un estiu a Borneo** i **Un estiu a Tacugama** es tracta d'unes vacances passades en dues destinacions exòtiques: l'una a l'Àsia i l'altra a l'Àfrica. La contraportada, en aquest cas no ens pretén amagar res i ens en dóna detalls extensament. La lectura complirà el que el títol ens anuncia: uns entretinguts relats en la línia de *La meva família i altres animals*, de Gerald Durrell.

En el cas de **Un enigma a la cuina**, atès que ens podríem imaginar que o bé es tracta d'alguna qüestió problemàtica, de difícil comprensió o que no acabar d'encaixar, i que s'esdevé dins el recinte tancat d'una cuina; o bé considerar la cuina com a matèria d'estudi i que allò que no encaixi es refereixi a aquesta temàtica. Res no ens fa intuir, llegint el títol, que les autores situaran l'acció en el futur. La paraula *cuina* ens remet a una quotidianitat tan manifesta que mal podríem sospitar que ens haguessin de transportar vuitanta-vuit anys enllà en el temps i que l'enigma no se'ls plantegés a uns contemporanis nostres, sinó uns éssers humans del quart mil·leni, que ja no cuinen i que, acostumen a nodrir-se en menjadors col·lectius ingerint líquats alimentaris.

La contraportada si bé anuncia que els fets s'esdevenen en el futur, no esmenta la paraula cuina en cap moment. No serà fins que obrim el llibre que el narrador ens ho comunicarà ja en la primera línia del capítol 0⁴⁷, no ho sabrem fins que iniciem la lectura. En aquest context, la trama, tracta, precisament, de la descoberta i la identificació d'uns menús "desconeguts ja" a partir de descripcions sensorials descrites en un full.

El primer dels títols, cronològicament parlant, **–Un bon error–**, en canvi, és gairebé l'oposat pel que fa a correspondències títol/contingut del relat. Malgrat la senzillesa aparent de la tria del dos elements lexicals: "bon" i "error", la combinació en oxímoron en la ment del lector, fa que el títol esdevingui particularment intrigant i ens obre instantàniament la caixa de Pandora de les preguntes filosòfico-ètiques. "Pot ser bo un error?" "En quines circumstàncies pot ser-ho?" Aquest serà precisament el to predominant de la novel·la, un **thriller** científic amb víctima mortal inclosa, característica del gènere.

En aquesta categoria de títols precedits d'article indeterminat, totes les novel·les pertanyen a l'àrea de les ciències de la vida i la salut en aquest ordre: **microbiologia** (1/1) , **dietètica** (1/1) i **zoologia** (2/2).

5.1.3 Els sintagmes iniciats amb article determinat

En la mateixa proporció que les homologues anglosaxones⁴⁸, les dones de la lablitz catalana han optat per precedir els seus títols d'un article determinat en **una quarta part dels títols** (4/16). Semblaria que, pel fet que l'article determinat per la precisió que imprimeix, tallaria les ales a fer conjectures. No és el cas, atès que altres elements del títol compleixen aquesta funció. És el que succeeix en ***Pel camí de l'arbre de la vida*** que comença amb una preposició de moviment, que ja és, en ella mateixa configuradora de perspectives possibles que s'obren al lector potencial. Aquesta tipologia de títols ens remet a cerques i recerques físiques o espirituals (títols de novel·les i de pel·lícules que en diferents llengües comencen per "On the way", "Sur le chemin ..." hi ressonen).

En els dos títols següents aquesta missió de mistificació del títol recau en el substantiu *ombra* (en singular en ***L'ombra del bandoler*** i en plural ***Les ombres del temps***). En efecte, la paraula *ombra*, creadora de misteri per excel·lència és l'element idoni per contrarestar la "determinació" excessiva de l'article que l'acompanya en ambdós casos. Els substantius següents velen , també en tots dos títols, més si cap la proposta a la qual inviten. En la primera novel·la, *el bandoler* al qual s'al·ludeix, de l'heroi llegendari d'un altre època, només en quedaria l'ombra? Reapareixeria? La contraportada en dóna el nom però no deixa clar si la seva reaparició serà real o imaginada. La lectura, un cop més, es fa necessària per a esbrinar-ho.

En el cas de ***Les ombres del temps*** remet a l'estela que deixa la petjada humana a petita i a gran escala, però també a unes ombres concretes que, com ens aclareix la contraportada apareixen misteriosament en una exposició fotogràfica que van a visitar les protagonistes. Passat col·lectiu de la humanitat en els jaciments arqueològics? Memòries personals de la vida dels personatges que

troben en visitar els llocs on han estat preses les instantànies? L'efecte suscitador d'interès per descobrir-ho durant la lectura està servit.

Finalment, l'aparent concreció absoluta de **L'home del bosc**, (Un llenyataire, un ermità a tot estirar, sens dubte, pensem en una primera lectura) atès que tant en el primer com en el segon substantiu van precedits d'un article determinat, persegueix crear l'efecte sorpresa subsegüent, en el no compliment volgut de les expectatives generades. A desgrat del títol, no es tractarà de cap home, sinó de l'orangutan, i el bosc serà la selva de Borneo on els indígenes, per la seva aparença i comportament tan proper als humans anomenen així. El títol tindrà, a més, una dimensió ètica, atès que servirà per "re-humanitzar" la nostra visió col·lectiva d'un ésser viu amb qui compartim 97% dels gens. La creació d'expectatives necessària per incitar a la lectura està, doncs, preservada. Alhora, és una picada d'ullet fidelitzadora dels lectors de l'anterior títol de l'autora, ja que aquesta dada es dona a **Un estiu a Borneo**, el primer dels tres volums de viatges que Pilar Garriga ha publicat fins avui.

Pel que fa a les temàtiques, aquesta tercera categoria és poc versàtil: tots pertanyen al camp de la biologia: **microbiologia** (1) , **medi ambient** (1) i **zoologia** (2).

5.1.4 Títols amb sintagmes exclamatius, una fórmula minoritària

Val a dir que aquesta fórmula, amb un únic representant en els 16 títols, és força estesa en la literatura infantil i juvenil⁴⁹. Pel que fa a la llista anglosaxona que ens serveix de referència, sense portar signe d'exclamació al final, té també dos títols que s'ajustarien a aquesta tipologia⁵⁰.

En el cas català es tracta de **Gelat!**⁵¹, expressió equivalent, en el context concret on se situa l'acció a l'"Eureka!" atribuït a Arquímedes. El títol mou records dolços que ens remetien a l'estiu, a la calor i a les bones estones compartides amb amics en una terrassa. Totes tres connotacions tenen reflex en la trama, tan sols que no es tractarà per a la protagonista d'un estiu gens anodí i que el motiu pel qual s'asseurà a assaborir un gelat, un dia de xafogor a la terrassa d'una

cafeteria, tindrà implicacions per al futur de la recerca científica. La contraportada, incitadora d'especulacions respecte a aquesta motivació n'assenyala l'objecte i el lloc: un resta valuosa desapareguda en del Centre Europeu de la Prehistòria de Talteüll. Tanmateix, per poder cridar *Gelati!* amb la protagonista, alhora per l'esdeveniment col·lectiu de caire científic i per uns fets personals que s'hi afegirien, caldrà seguir la lectura del llibre.

Cal remarcar que aquesta tipologia de títols són particularment "arriscats" si hom es proposa que les novel·les que els duen tinguin una llarga vida literària i perdurin en el temps. Allò que pot ser considerat divertit, sorprenent o imperatiu en una generació pot perdre aquesta connotació tan voluble en la següent i, a desgrat de la vàlua de la novel·la, constituir una tara més que no pas un reclam publicitari.

Quant a la temàtica, *Gelati!* tracta, dins del camp de la biologia, de **l'evolució de les espècies**.

ANY	TÍTOL	TIPOLOGIA	MATÈRIA	PÚBLIC
1984	<i>Embrió ultracongelat núm F-77</i>	Sense art.	Genètica	Adult
1985	<i>Pel camí de l'arbre de la vida</i>	Art det	Genètica	Adult
1994	<i>Or per a la llibertat</i>	Sense art.	Química	+12
	<i>Ulls de pantera</i>	Sens art.	Genètica	+12
	<i>La frontera de la llum</i>	Art. det	Física	+12
1997	<i>L'ombra del bandoler</i>	Art det	Medi ambient	+12
1998	<i>Gelati!</i>	exclamació	Evolució	+12
	<i>Un bon error</i>	Art. Indet.	Microbiologia	Adult
	<i>Un enigma a la cuina</i>	Art. indet	Alimentació	+12
2003	<i>Un estiu a Borneo</i>	Art. Indet.	Zoologia	+12
2004	<i>Cròniques de l'altra veritat</i>	Art. Indet.plur	Dif. ciències	Adult
2005	<i>L'home del bosc</i>	Art. Det.	Zoologia	+12
2009	<i>Codi genètic</i>	Sens art.	Genètica	Adult
	<i>Un estiu a Tacugama</i>	Art. Ind.	Zoologia	+12
2010	<i>Les ombres del temps</i>	Art. det. plur	Geologia	+12

2012	Quantic Love	Sense art.	Física	+14
------	--------------	------------	--------	-----

5.2 Estructura de les novel·les

Totes les novel·les objecte d'aquest estudi estan constituïdes per capítols. En varia el nombre, la forma de numerar-los i el fet d'anar o no acompanyats de títol. També varia, com és habitual, el nombre de pàgines per capítol i global del volum

5.2.1 Tipologia dels capítols

5.2.1.1 Capítols únicament numerats

Del conjunt de novel·les 6/16 els capítols són únicament numerats, sense altra precisió ulterior. Cronològicament, es tracta de les següents:

- ***Embrió ultracongelat F-77***
- ***Pel camí de l'arbre de la vida***
- ***La frontera de la llum***
- ***Ulls de pantera***
- ***Gelati!***

5.2.1.2 Capítols numerats i amb títol explicatiu

Del total d'autores, cinc han afegit un títol explicatiu a les seves novel·les. Cronològicament serien les següents:

- ***Or per a la llibertat***
- ***Un bon error***
- ***Un enigma a la cuina***
- ***Un estiu a Borneo***
- ***Cròniques de l'altra veritat***
- ***L'home del bosc***
- ***Un estiu a Tacugama***
- ***Codi genètic***

- **Les ombres del temps**
- **Quantic Love**

Pilar Garriga, autora de tres dels títols, a més, afegeix al costat del número del capítol, **el nom d'aquell número en la llengua de l'indret**. En el cas de *Un estiu a Borneo* i *L'home del bosc, en indonesi*; en el cas de *Un estiu a Tacugama*, en krio, el "broken English" de Sierra Leone.

A més, val a dir que dues altres autores, **Núria Perpinyà** i **Amàlia Lafuente**, tot i entrar dins d'aquesta mateixa tipologia, fan compartimentacions diferents dels seus textos.

En **Un bon error**, Perpinyà, numera parts de la novel·la sense canviar de pàgina, dins del que serien els grans capítols de la novel·la, que duen títols i que continuen la numeració correlativa de les parts del capítol anterior. Així, per exemple, el segon capítol titulat "A l'INREVÉS" té les parts 2, 3 i 4 i el següent capítol intitulat "PELL BLANCA, BATES BLANQUES" continua amb el número 5 -11. I continua així fins al darrer capítol amb nom "TRES MEDITACIONS PARCIALES, que conté tres parts numerades del 70 al 72.

Amàlia Lafuente, dins **Codi genètic**, estableix sis grans parts numerades amb xifres romanes i amb títol, i dins cadascuna, hi fa capítols titulats que numera correlativament de 1 al 25 .

5.2.1.3 Numerats i amb nom de persona

Un únic títol dels setze objecte d'estudi, utilitza noms de persona per titular els capítols. En la línia del *stream of consciousness*, li serveix per deixar fluir el pensament, en forma de monòleg interior, de cadascun dels seus personatges i penetrar en els seus pensaments més íntims per tal de descobrir el responsable del foc provocat de Vallvidrera, que la policia i psicòlegs estan investigant. Es tracta de **L'ombra del bandoler** d'Anna M Gil i Gemma Gil.

5.2.1.4 Novel·les amb capítol introductori

Dos dels títols estudiats tenen un capítol introductori que compleix en ambdós casos una funció equivalent: situar **el lector en el temps del relat** i donar-li els coneixements que necessita per avançar en la lectura sense entrebancs.

En el cas de **Or per a la llibertat**, amb el que anomena amb l'apel·latiu clàssic "pròleg" l'autora pretén situar el lector en el passat colonial d'Egipte.

En el cas de **Un enigma a la cuina**, mitjançant el que anomena "capítol 0" i titula "ABANS DE COMENÇAR", ubica temporalment el lector que, pel títol que du el relat, difícilment hauria intuït que es troba en el futur.

5.2.1.5 Novel·les amb epíleg

En darrer terme, quatre novel·les, totes elles juvenils, compten amb un epíleg. En tres dels quatre casos la funció és similar, fent un salt en el futur i explicar al lector les conseqüències dels fets que acaba de llegir a més llarg termini. És el cas dels següents títols:

- **Or per la llibertat**
- **L'ombra del bandoler**
- **Quantic Love**

El cas de **Gelati!**, la funció és diferent atès que l'autora, que ha ficcionat una realitat que existeix, però ha combinat personatges de ficció i personatges reals, vol destriar els uns dels altres, per no confondre el lector. El subdivideix en dos: "Avís a viatgers" (adreçat a aquells que vulguin anar presencialment al Centre de Recerca Prehistòrica de Talteüll), i "Avís a Internautes", per als que vulguin continuar la recerca a la Xarxa.

5.3 Extensió de les novel·les

L'extensió de la novel·la, és a dir l'espai amb el qual l'autor es proposa de narrar els fets de la ficció, és una de les tries importants que han fet les autores. Sabem, però, que el públic a qui van adreçades les novel·les i els criteris editorials estableixen uns límits, però fer que aquests es moguin cap amunt o cap avall, és decisió final de l'autor.

Cal fer notar, però, que La tipografia triada per les editorials pot fer variar

molt el nombre de pàgines. Així, per exemple, la lletra i la mida de "Projecte Solaris" fa que en una mateixa línia s'hi encabeixin més lletra que en els de col·leccions juvenils d'altres editorials, amb el corresponent disminució en nombre de pàgines.

Tenint en compte aquest fet, per tal de establir criteris d'extensió fiables, establirem tres grans categories de llibres: **curta** (fins a 200 pàgines), **mitjana** (de 200 a 250), **llarga** (més de 250 pàgines).

5.3.1 Novel·les curtes

En aquesta categoria se situen gairebé tots els títols juvenils. A títol orientatiu i tenint en compte la tipografia avbans esmentada. Per ordre creixent d'extensió:

- ***La frontera de la llum*(68)**
- ***Or per a la llibertat* (92)**
- ***L'ombra del bandoler*(107)**
- ***Ulls de pantera*(101)**
- ***Gelati!*(144)**
- ***Un enigma a la cuina*(131)**
- ***Cròniques de l'altra veritat* (169)**
- ***Les ombres del temps* (175)**
- ***Embrió ultracongelat núm F-77*(184)**
- ***L'home del bosc* (187)**

5.3.2 Novel·les d'extensió mitjana

Val a dir dels següents títols, els que duen asterisc i que corresponen a literatura juvenil, anirien en la categoria anterior si haguessin estat editats amb una tipografia més petita. Els hem col·locat aquí, però respectant el nombre de pàgines de les quals consten. Són seguint l'ordre creixent del nombre de pàgines, que no de l'extensió, els següents:

- ***Pel camí...*(202)**
- ***Un estiu a Tacugama*(232)***

- ***Un estiu a Borneo(235)****
- ***Quantic Love (235)***

5.3.3. Novel·les d'extensió llarga

Tenen una extensió superior a les 250 pàgines, de fet, llargament superior a les 300 pàgines. Tots dos títols són adreçats a públic adult. Per ordre cronològic:

- ***Un bon error (400p.)***
- ***Codi genètic (348 p.)***

5.4 Coordenades espaciotemporals

5.4.1 Lloc on se situa l'acció

Atesa la gran tipologia d'indrets on les autores han situat l'acció de les seves novel·les, establim dues grans categories: **àmbit terrestre**, i **àmbit espai exterior**, i dins de cadascun diverses subcategories.

5.4.1.1 Àmbit Terrestre

Donat que no en totes les novel·les és concreta en quin punt de la terra s'esdevenen els fets narrats, establim dins l'àmbit terrestre, al seu torn dues subcategories,: àmbit terrestre concretat i àmbit terrestre inconcret.

5.4.1.1.1 Àmbit terrestre concretat

Atès que el viatge és un element recurrent en les novel·les, com veurem més endavant. L'espai on se situa l'acció, **va sovint més enllà de les fronteres geogràfiques catalanes**. Així, doncs, en aquesta subcategoria establim tres grans apartats: **àmbit català** (entenent per aquest l'àmbit dels territoris de parla catalana), **àmbit estranger**.

5.4.1.1.1.1 Àmbit Català

Dins d'aquest àmbit, en dos dels casos, *Gelati!* i *Les ombres del temps* s'hi donen viatges, però sempre l'acció té lloc a interior del territori de parla catalana.

- ***Gelati!***

- *Cròniques de l'altra veritat*
- *Codi genètic*
- *Les ombres del temps*

5.4.1.1.2 Àmbit català amb viatge a l'exterior

En el cas d'aquest segon grup, els viatges que tenen lloc són fora de l'àmbit cultural català.

- *Embrió...*
- *Pel camí*
- *Ulls de pantera*
- *Un bon error*
- *Un estiu a Borneo*
- *L'home del bosc*
- *Un estiu a Tacugama*

5.4.1.1.3 Àmbit estranger

En el cas del primer dels títols, l'acció se situa en diferents indrets d'Egipte i a París; en el cas del segon al CERN de Ginebra i a Sevilla.

- *Or per a la llibertat*
- *Quantic Love*

5.4.1.2 Àmbit terrestre inconcret

Un dels setze títols, situa l'acció en un lloc terrestre, en el futur, però sense concretar-ne la ubicació.

- *Un enigma a la cuina*

5.4.1.2 Espai exterior

Per últim, un dels títols estudiats, situa l'acció en l'espai. Es tracta del títol de ciència-ficció juvenil següent:

➤ ***La frontera de la llum***

5. 4. 2 Temps de la narració

Existeix igualment una gran **varietat d'opcions temporals** que es poden subdividir en tres categories que es subdivideix el temps, sempre tenint en compte la data de publicació⁵²: passat, present i futur.

5.4.2.1 Època Passada respecte a l'any de publicació

Una novel·la juvenil situa l'acció en el passat respecte de l'any de publicació. És el cas de: ***Or per a la llibertat***, que se situa en el bieni 1800 -1801.

5.4.2.2 Època contemporània a la publicació

5.4.2.2.1 L'any mateix de la publicació

La majoria de títols se situen l'any mateix de la seva publicació. Són, per ordre cronològic, les següents:

- ***Ulls de pantera***
- ***Gelati!***
- ***Quantic Love***

5.4.2.2.2 Dècades abans de l'any de publicació

Dos dels títols, que són per al públic adult, situen l'acció, dècades abans i en fa un relat en *flashback*.

- ***Un bon error***
- ***Codi genètic***

5.4.2.3 En el futur respecte de l'any de publicació

5.4.2.3.1 En el futur datat

Tres dels títols que situen l'acció en el futur fixen amb precisió la data. Són cronològicament a les daes de les primeres edicions:

- ***Embríó...***
- ***Pel camí***
- ***La frontera de la llum***

5.4.2.3.2 En el futur no datat

Un dels setze novel·les estudiades, situa l'acció en el futur sense fixar una data clara. Només hi ha una referencia proximada del 3000.⁵³

➤ ***Un enigma a la cuina***

5.4.3 Temps intern transcorregut

La durada temporal dels fets que es narren en cadascuna de les novel·les varia considerablement, anant des setmanes, dos mesos, quatre mesos, fins a més d'un any.

5.4.3.1 Durada superior a una setmana

En dues de les novel·les, queda concretat el temps transcorregut des de l'inici fins al final: ***Gelati!*** i ***Les ombres del temps***.

En el cas de ***Gelati!***, l'acció comença dies abans de té lloc a La universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent, que dura uns deu dies, la qual cosa fa calcular el temps intern en una quinzena aproximada.

En el cas de ***Les ombres del temps***, l'acció comença un divendres i acaba el dissabte de la setmana següent.

5.4.3.2 Durada a l'entorn de dos mesos

En dues de les novel·les s'especifica a l'epíleg que han passat al voltant de dos mesos des de l'inici dels fets narrats. Són, cronològicament, les següents:

- ***L'ombra del bandoler***
- ***Quantic Love***

5.4.3.3 Durada de quatre mesos

En una de les novel·les, el primer capítol concreta que és a l'abril i el darrer capítol especifica que són al juliol. És el cas de ***Ulls de pantera***

5.4.3.4 Durada entre 6 i 12 mesos

Les novel·les de Pilar Garriga comencen amb el lliurament de notes del d'un trimestre, i acaben amb les vacances d'estiu d'aquell mateix any, amb la qual cosa, el temps transcorregut és superior a mig any, sense arribar a l'any. És el cas de les dues que tenen lloc a Borneo:

- **Un estiu a Borneo**
- **L'home del bosc**

5.4.3.5 Durada superior a un any

El grup més nombrós de novel·les 6/16 el temps transcorregut des del primer al darrer capítol és de més d'un any.

- **Embrió**
- **Pel camí de la vida**
- **La frontera de la llum**
- **Or per a la llibertat**
- **Un bon error**
- **Cròniques de l'altra veritat**
- **Un estiu a Tacugama**
- **Codi genètic**

5.5 L'inici de les novel·les

Les majoria d'inicis de les novel·les objecte d'estudi (14/16), es reparteixen entre les dues grans tipologies clàssiques: *ab ovo* i *in media res* : De les dues restants, l'**Ombra del bandoler**, repartida en cinc capítols dedicats cadascun a relatar la història segons el punt de vista del personatge que intitula, opta pels els inicis múltiples en les veus dels diferents personatges, en flux de consciència. L'altra, **Cròniques de l'altra veritat**, en el capítol intitulat "Introducció" exposa en forma de dietari l'origen dels treballs sobre diferents científics que seran elaborats pels diferents grups d'estudiants, i presentats posteriorment en públic.

5.5.1 *In media res*: la forma d'inici majoritària

La majoria dels relats tenen un inici *in media res* i retrocedeixen després a explicar l'origen d'aquella situació. És el cas de set novel·les. En ordre cronològic serien les següents:

- ***Embrió humà ultracongelat núm. F-77* (1984)**
- ***La frontera de la llum* (1994)**
- ***Un bon error* (1998)**
- ***Un estiu a Tacugama* (2009)**
- ***Codi genètic* (2009)**

Tots els relats adreçats a públic adult llevat d'un –*Pel camí de l'arbre de la vida* (1985)– són dins d'aquesta categoria. L'opció presa per les autores d'aquests títols no ens sorprèn. L'inici *in media res* té una potencialitat dramàtica immensa perquè trasbalsa el lector i li fa plantejar-se la pregunta que és a la base mateixa del desig i la motivació de prosseguir una lectura: saber “Per què ha passat?” “Com ha pogut succeir?” i conèixer la resposta a aquestes dues preguntes té la potencialitat de fer-lo endinsar-se en la novel·la àvidament. Que ho aconsegueixi dependrà de l'encert en la tria, de la correcta dosificació del contingut i de l'adequada manipulació dels recursos literaris, qüestions que estudiarem més endavant el capítol dedicat al manteniment de la tensió.

En aquest apartat dels inicis, abans de procedir a analitzar els títols cronològicament, els distribuïrem en els dos grans blocs corresponents a l'edat del públic a qui s'adrecen. Primer, analitzarem les particularitats dels inicis de les novel·les per a adults, per passar després a estudiar els inicis corresponents en les novel·les juvenils. Procedir per separat, atès que la majoria de títols s'han arreglerat en la categoria en funció d'aquesta premissa, ens sembla particularment convenient.

Atès que aquest inici *in media res*, funciona a mode de *tràiler* dramàtic per impactar –i posteriorment atrapar– el lector, ens interessarà fixar-nos tant en les primeres frases com en les darreres, les que obriran la porta al relat en *flashback* que segueix a aquesta tipologia d'inicis.

5.5.1.1 Novel·les per a públic adult

En el cas de l' **Embrió humà ultracongelat núm. F-77** (1984), les primeres frases constitueixen una reflexió gairebé filosòfica sobre la vida:

"La cambra de l'hotel s'obre com un ventall que tingué a cada una de les barnilles una possibilitat diferent de vida" (p. 13)

I acaba amb el que és anticipació de la mort:

"És una taca roja el que hi ha en aquell racó. Una taca de pintura, una taca de sang? La Judit s'hi acosta." (p. 14).

Es tracta d'una sang **anticipadora** de la mort de la protagonista que s'esdevindrà en el penúltim capítol, set pàgines abans del final de la novel·la.

"La Judit, morta, morta...S'ho repeteix moltes vegades per creure-s'ho" (p. 177).

En **Un bon error** (1998) el primer capítol, sota el títol de "QUATRE SUPOSICIONS I NOU PERSPECTIVES" comença amb contundència i fredor alhora:

–MASSA PERSONALITATS per a un sol individu.

–Sí, vostè té raó, no m'estranya que es matés." (p. 5)

I acaba amb unes frases que s'endinsen encara més en el cinisme de l'inspector envers el que, per a ell, és tan sols "un cas més":

"A la sortida del jutjat, l'inspector tornà a rebutjar taxativament les especulacions morboses:"Hi volen més literatura?"¿Per què no comencen a divulgar que totes les hipòtesis són falses perquè es tractava d'un home immortal?" (p. 11).

A partir d'aquí s'inicia el *flashback* que ens farà un relat cronològic del que s'ha esdevingut fins aquí: Un capítol encertadament intítulat "A L'INREVÈS" ens donà la mà i ens narra l'arribada del protagonista, que en aquests moments no sabem si es tracta del difunt o d'algué altre. Inquietud que en portarà pàgines enllà fins a saber-ho.

“L’HOSTAL ERA PROP de l’estació. Em van rebre un gos de pèl llarg i una dona transparent amb una tassa fumejant a la mà.”

La maquinària narrativa moguda per la inconcreció “una dona”, “una tassa fumejant” s’acaba de posar en marxa.

En **Codi genètic** (2009), es posa en marxa amb el mecanisme igualment potent del *zoom-in*, que capta els més mínims detalls amb una meticulositat extrema. Tots semblen amagar un simbolisme que caldrà anar descobrint al llarg de la lectura.

La narració arrenca en un capítol que es titula “La porta dels records”, on tots els dimonis hi seran presents.

“Era una agulla lluent que es balancejava desvergonyida, penjant de la faldilla,”

Les preguntes s’amunteguen: “Agulla desvergonyida?” “Faldilla?” cal continuar llegint.

“La Marina va aixecar el cap encara consternada. Li va semblar que tots els presidents il·lustres de l’acadèmia la miraven sorpresos, emmarcats en els quadres de la galeria.”

Sorpresos perquè es tracta d’una dona, es pregunta el lector? Ens preguntem a l’instant. No ens ho dirà aquest capítol que es tanca amb el que gairebé és una sentència:

“Però el que la futura acadèmica ignorava era que la superfície segada que ella havia viscut de prop era només una petita part de l’ufanós camp d’herba, on un grapat d’històries van confluïr, es van entrellçar i es van desnudar.”

I amb aquesta llarga frase intrigant, entrem en el proper apartat que es titula “L’Institut” i que s’inicia al seu torn per un capítol intrigant anomenat “Tràngol” que comença tan o més sentenciós:

“Aquell matí de començament de juny es respirava un aire espès”.

La història, com aquell matí de juny no ha fet més que començar.

5.5.1.2 Novel·les per a públic juvenil

Les inicis *in media res* de les novel·les juvenils que ens ocupen no són pas menys intrigants.

La frontera de la llum (1994) comença amb el protagonista adreçant-se al lector en primera persona en el primer capítol:

"Finalment he aconseguit de tenir-ho tot a punt per iniciat el relat." (p. 9)

No canviarà de capítol, però, per començar el *flashback*.

" Em sembla que la meua història particular va començar un dimarts a matí: sí, aquí ho tinc, dimarts nou de febrer de 2023. Exacte. Jo i uns deu companys de tècniques de germinació artificial treballàvem a l'hivernacle de les gramínies, Tot d'una els sensors ens van avisar que la temperatura ambient augmentava notablement."

En una entrada en matèria eficient ens acaba de ficar la por al cos, aconseguint així el primer objectiu d'un thriller a l'espai.

Un estiu a Tacugama (2009) sota un capítol amb el número en la llengua de l'indret seguit d'un títol que ens situa en l'espai "EN UNA ILLA DE L'ATLÀNTIC" l'autora procedeix més lentament:

" Havien arribat a la punta de l'illa i van tombar cap a l'esquerra, directes a la posta de sol. El paratge era mig desèrtic. Només sorra i mar." (p. 9)

I unes ratlles més avall:

–Mont, t'has fixat en una cosa...? Mira l'aigua atentament... (p. 9)

Per acabar fent-nos una síntesi en cursiva al cap de dues pàgines com a final de capítol:

"Mentre pensava com podia defensar-se, la Rosa es preguntava com havia pogut arribar fins a aquella perillosa situació. Ella, a terra, atacada per un indígena, en una platja deserta, i en una illa llunya de la civilització, enmig de l'Atlàntic, i amb la marea que pujava..., amb la Mont cridant i colpejant

l'home amb una bossa de petxines..." (p. 12)

Conscient que no pot iniciar el capítol següent iniciant el relat des del començament sense avisar el lector, Garriga emprà la tècnica del retolat de còmics i pel·lícules: precedint el títol del capítol amb un "QUINZE MESOS ABANS... NOTÍCIES DE LA TIETA" Aquest recurs li permet iniciar el capítol sense por de destarotar el lector adolescent:

"Quan en Martí obrí la porta de la casa, amb un paquet i unes cartes, la Clàudia ja l'esperava a la porta amb el telèfon a la mà encara calent." (p. 13)

L'indígena que l'autora havia deixat "pegant cops enlaire intentant encertar-li a la cara", no el tornarem a trobar fins al capítol 35 intitulat "I ARA Què?!" Es desvela el final de l'incident:

"Amb la mà dreta es dóna impuls per aixecar-se, mentre que, amb l'altra, agafà un grapat de sorra i l'encertà plenament als ulls de l'home, que estava a punt de llançar-se-li al damunt." (p. 165)

5.5.2 Inicis Ab ovo

Tanmateix, **la segona gran tipologia** d'inicis no iguala la primera tan sols per un títol. Amb diferències en nombre de detalls exposats a l'inici factual dels esdeveniments, va progressant cronològicament. Sis títols opten per aquest mode d'entrada en la trama:

- ***Pel camí de l'arbre de la vida (1985)***
- ***Or per a la llibertat (1994)***
- ***Ulls de pantera (1994)***
- ***L'ombra del bandoler (1997)***
- ***Gelati! (1998)***
- ***Un enigma a la cuina(1998)***
- ***Un estiu a Borneo(2003)***
- ***L'home del bosc(2005)***

➤ **Quantic Love (2012)**

Val la pena remarcar aquí, que tots els títols, llevat de *Pel camí de l'arbre de la vida* (1985) **van adreçats a un públic adolescent**. Un dels possibles motius pels quals Rosa Fabregat hagi optat per l'inici *Ab ovo*, pot estar relacionat amb el fet que es tracta d'una seqüela de *Embrió humà ultracongelat núm-77*, i no hagi volgut repetir el mateix tipus d'inici que en aquella novel·la. Això no obstant, també cap la possibilitat que en algun moment s'hagués plantejat, com efectivament va succeir l'any 1997, publicar tots dos títols en un únic volum⁵⁴. Dos inicis *in media res* en un mateix volum podrien dificultar-ne la comprensió cronològica.

Pel que fa a la resta de títols, el fet de ser adreçats a adolescents, ens sembla determinant. Els inicis *ab ovo*, faciliten que el lector se situï en el temps del relat i no es perdi, atès que sap que, malgrat que hi puguin haver elisions, anirà avançant cronològicament des de la primera fins a la darrera pàgina. Fins i tot *Quantic Love*, que va adreçat a joves de més de 14 anys, opta per aquest tipus d'inici.

A ***Les ombres del temps*** (2010), les autores utilitzen la tècnica del dietari per situar amb més precisió encara el lector en el temps. L'inicien el capítol 1 intitulat "ELS PREMIS TOMA" escrivint en cursiva. Aquesta estratègia avisa el lector que es tracta dels comentaris de les autores i no pas del guió que estan escrivint que va en lletra rodona.

"Divendres. Els espera un dia llarg. En pocs dies han de tancar la història prèvia del guió. Els sembla recordar aquell dia llunyà en que van començar a treballar-hi" (p. 7)

"La Tere i la Maria es troben cada setmana per anar a un lloc o un altre. (p. 9)

El relat anirà avançant, passant per tots els dies de la setmana fins al dissabte de la següent.

5.4.3 Altres inicis

L'ombra del bandoler, en estar estructurat en cinc capítols corresponents als cinc personatges de la novel·la, té cinc inicis diferents que s'aniràn engalçant, en la ment del lector. Com és el cas de novel·les amb múltiples punts de vista que empren el flux de consciència per reproduir l'allau dels pensaments de cadascun dels personatges:

En el primer capítol "sentirem" en Pere, a qui se l'acusa d'haver provocat l'incendi de Vallvidrera, en la sessió que té amb la persona que a mig capítol sabrem que es un psiquiatre. Ens l'hem de creure?

"Només volia saber on era el pi Forcat. I ell va començar a clavar-nos la llauna amb el paisatge..."

No, no sé qui era ell. Tampoc no sé d'on va sortir. Va treure el cap de darrere uns arbres." (p. 11)

El segon capítol correspon al dietari de la Maria, que ja sabem del capítol del Pere que es la seva germana i és una persona molt responsable. El seu dietari en deixa constància:

"Dietari d'M.R. Quadern de pràctiques que registra tant els dies que han valgut la pena com els que no. Absolutament privat. Espies, absteniu-vos de mirar-lo." (p. 31)

Sabrem que ha gravat els somnis del seu germà per tal de poder provar la seva innocència. Primer pensa ensenyar-ho al psiquiatra, però després se'n desdiu perquè no se'n refia i, en comptes d'això pren una altra decisió:

"Aniré als lloc dels fets i estudiaré les causes de l'incendi" (p. 43).

Al tercer capítol acabarem de configurar en Pau, que en Pere ha qualificat en el primer capítol com "el rotllet de la meva germana" (p. 11) i del qual el capítol de la Maria ens diu que "No és el d'abans. Sembla que l'incendi l'hagi afectat molt (p. 42)

“Es va despullar tot traient-se del damunt les últimes restes d'un son massa curt. Es va ficar a la dutxa; el petit brillant encastat a l'orella multiplicava els raigs de llum sota la pluja suau i tèbia. “

Cap al final de capítol, de tornada d'acompanyar la Maria al bosc per esbrinar qui és que ha originat l'incendi:

“Es va perdre en les notes d'una Pregària Americana [de Jim Morrison]”

El cinquè capítol ens presenta en Morales, l'inspector dels mossos:

“Es quasi l'hora de començar. No fa haire bona tarda. Plovisqueja i la gent entra a comptagotes. El pagès és dels primers.”

Al final del capítol sabrem que, durant la vista, l'inspector ha descobert qui era el culpable:

“De sobte pensa en el Manolo. Pensa que potser ha estat ell qui, des de l'altre món, ha volgut ajudar-lo a resoldre el seu últim cas [abans de jubilar-se]. Mira un moment cap al cel i somriu.”

El cinquè i darrer capítol és el dedicat a en Camarra. El bandoler existeix doncs, no és una invenció d'en Pere com sospitava la seva germana.

“La meva mare es deia Jeanne Chamarre. Era una dona tranquil·la, impenetrable i silenciosa, com la terra on havia viscut, durant segles la seva família.” (p. 77)

La descripció de la mare és l'inici d'un seguit de confessions que acabaran, en la darrera frase del capítol amb una confessió:

“Sóc un justicier, no un assassí.” (p. 92)

Seguirà l'epíleg on cadascun dels personatges, fins i tot la muntanya hi tindrà el seu espai.

5.5 El narrador

En anar presentant la tipologia d'inicis, hem anat visualitzant els narradors de cadascun dels títols: **en primera persona i en tercera persona**. En el quadre que hi ha a continuació els relacionem amb títols tipologia d'inicis i temàtiques i públic a qui van adreçats.

ANY	TÍTOL	INICI I NARRADOR		MATÈRIA	PÚBLIC
1984	<i>Embrió ultracongelat núm F-77</i>	In media res	3a persona	Genètica	Adult
1985	<i>Pel camí de l'arbre de la vida</i>	Ab ovo	3a persona	Genètica	Adult
1994	<i>La frontera de la llum</i>	In media res	1a persona	Física	+12
	<i>Or per a la llibertat</i>	Ab ovo	3a persona	Química	+12
	<i>Ulls de pantera</i>	Ab ovo	3a persona	Genètica	+12
1997	<i>L'ombra del bandoler</i>	Múltiple	3a persona	Medi ambient	+12
		Flux de consciència	3a persona		
1998	<i>Gelati!</i>	Ab ovo	3a persona	Evolució	+12
	<i>Un bon error</i>	In media res	1a persona	Microbiologia	Adult
	<i>Un enigma a la cuina</i>	Ab ovo	3a persona	Alimentació	+12
2003	<i>Un estiu a Borneo</i>	Ab ovo	3a persona	Zoologia	+12
2004	<i>Cròniques de l'altra veritat</i>	Ab ovo	3a persona	Diferents ciències	Adult
2005	<i>L'home del bosc</i>	Ab ovo	3a persona	Zoologia	+12
2009	<i>Codi genètic</i>	In media res	3a persona	Genètica	Adult
	<i>Un estiu a Tacugama</i>	In media res	3a persona	Zoologia	+12
2010	<i>Les ombres del temps</i>	Ab ovo	3a persona	Geologia	+12
2012	<i>Quantic Love</i>	Ab ovo	1a persona	Física	+14

5. 5. 1 El narrador en primera persona

El narrador en primera persona és utilitzat en 3/15 títols. En creuar la tipologies de narrador, amb les temàtiques, ens adonem que en dos casos correspon a les dues novel·les de física: **La frontera de la llum** (1994) i **Quantic Love** (2012) i en un cas de microbiologia: **Un bon error** (1998).

5.5.1.1 El narrador en primera persona canviant

En el cas d'**Un bon error**, aquest narrador en primera persona és particularment versàtil perquè s'inicia en tercera persona, per passar en el darrer capítol del llibre, corresponent a la part que intitula "TRES MEDITACIONS PARCIALES", darrere la notícia de la mort del seu amic Banneker apareguda en el *The Scientist Journal*, a adoptar una segona persona inquietant:

"Aquell Tàmesi, mig riu, mig mar, no tornarà. Deis que les comportes de Greenwich havien ajupit laigua esvalotada d'ones. Que el nostre riu s'havia esmorteït. Que el nivell ja no creixeria ni davallaria més i que acabaria imposant-se la monotonía uniforme d'un cabal insípid i callat."

Fins que, després d'haver contat a l'amic tot el que podrien fer en un llarg viatge als Grans Llacs del Canadà, arribar a la pregunta retòrica nimbada de patetisme de la darrera línia:

"Per què no et desperta la salabor del riu Saint Laurent?" (p. 400)

Tanmateix, durant els setanta capítols en els quals s'ha mantingut en primera persona, ha anat establint uns monòlegs/diàlegs interiors en diverses ocasions de dubte intern:

"N'estàvem tots, d'excitats? Les dones també? ¿Els músics que interpretaven les peces ritualment cada nit també? ¿I ella? ¿I jo? ¿Jo també perquè era un home o simplement jo també? No em facis riure. ¿On era aquest "simplement"? ¿A la música, a la beguda, a l'ambient, a les dones, al meu cap, a l'escenari? ¿n? ¿En qui pensaves? ¿En quina classe de cos? ¿En quin nom?

(Jo he estat tu. No em pots enganyar. M'ho diguis o no ho se'; també ho sabia aleshores. Ja és molt tard, Joan. Han passat molts anys. ¿Per què no

ho oblides? Forget it, please. Veste'n a dormir. Demà serà un dia mogut amb tant d'homenatge. No tinc son." (p.199)

Aquest ús intercanviat de la primera i la segona persona inquieta en el que delata de trastorn de l'ésser que s'ha d'autoexplicar els fets per assumir-los, per pair-ne la duresa. L'ús de la segona persona que li diu el que ha de fer: anar-se'n a dormir, oblidar. I de la primera que s'hi nega, amb el mateix argument simple i poderós de l' infant "No tinc son".

5.5.2 El narrador en tercera persona

El narrador en tercera persona és, com ho és en general en la literatura, en la immensa majoria de títols **(14/16)**. Abasta totes les temàtiques, tots els públics i totes les temàtiques llevat, com hem dit abans, d'una: la física.

5.5.2.1 Narrador omniscient mòbil

Dins de la tipologia de narrador en tercera, en na de les novel·les es tracta d'un narrador mòbil, que segueix els diferents personatges de la ficció "over the shoulder" i que varia de perspectiva en un mateix capítol en anar-se'ls acostant per damunt l'espatlla i posar-se en les seves pells. Aquest narrador és particularment evident en **Codi genètic**, on el veiem passar d'una a l'altre amb una prodigiosa facilitat en una mateixa pàgina:

Retratant la científica romanesa, escaladora sense escrúpols que s'adona que se li escapen les oportunitats:

"[La Nadia Ipatescu] Sentia una enorme tristesa, una amargor que li premia l'estómac i li feia pujar les llàgrimes pel coll. Mirava els nois i les noies, cadascú concentrat en la seva feina. Encara creien que el que estudiaven era essencial, fonamental i indispensable per a l'avança de la ciència. Ignoraven que es farien vells treballant com màquines i, si tenien sort, amb algun descobriment futil a l'esquena. Igual que ella. Una

investigadora d'elit, a qui faltaven pocs anys perquè se li rovellés el cervell, i encara sense cap troballa vital que canviés el rumb de la humanitat."

I en la següent línia de la mateixa plana, deixant un espai de dues ratlles, el narrador s'apropa al seu amant, en Guillem Miras, l'estrella feta venir dels Estats Units, que, davant de la mateixa constatació pren una actitud ben diferent:

"En Guillem fullejava amb parsimònia el diari. Podia justificar moltes hores de lectura –absència mental–per poder pair cada secció i el suplement del dia. Així, doncs, s'ho prendria amb calma. Va buscar entre els llençols de paper la part de ciència i societat, que era la seva favorita, i la primera que passaria pel sedàs. Avui parlaven d'una fundació contra la leucèmia patrocinada per un artista de renom. Per il·lustrar l'article apareixia una fotografia del popular mecenes acompanyat d'un somrient hematòleg i del representant dels familiars dels malalts. Es va proximar el diari per veure millor la instantània. Era un sopar per recaptar fons, en un restaurant de luxe, i anaven tots mudats. No coneixia personalment el metge, però n'havia sentit a parlar. Quina sort poder tenir aquell ressò social. Ja li agradaria a ell poder trobar algú important amb Alzheimer, incipient, és clar, que volgués posar un bon grapat de diners en una fundació de demència. Ell la dirigiria a la perfecció." (p. 263)

Dos "alpinistes", com els anomena el Dr. Ribalta al llibre, amb dos plantejaments diferents i dues formes d'escalada distintes. L'una, que pateix amb amargor l'arribada de la seixantena sense haver fet encara cap descobriment cabdal, i l'altre, en la mateixa situació, pensant amb *sans façon* en convertir-se en un investigador mediàtic, i cavil·lant a qui anar-li a escurar la butxaca.

L'eina que emprava Amàlia Lafuente, el narrador omniscient, que els anglosaxons anomenen "over the shoulder" i que nosaltres podríem anomenar mòbil, va procedint acostant-se a cadascun dels personatges i acostant-nos les seves consciències amb una gran eficiència narrativa.

5.6 El protagonista

La complexitat psicològica dels personatges es veu condicionada, en gran manera, per l'edat del públic a qui va adreçada la novel·la. Aquest condiciona, com ja hem vist, amb comptades excepcions, la longitud del text –el nombre de pàgines del llibre– el qual, és limitador de l'espai que té l'autora per aprofundir en la ment dels seus personatges, atès que l'ha de compartir amb "l'acció" que s'ha de narrar. El cercle es tanca i les dues variables es fonen en una per donar dues grans tipologies: literatura juvenil, gran públic.

5.6.1 El gènere del protagonista

Un dels aspectes interessants d'esbrinar en novel·les escrites per dones és la tria del personatge, el seu gènere i l'estatus que ostenta en l'entorn en el qual viu.

En el treball preparatiu a aquesta recerca, vam esbrinar que, a, diferència dels seus homòlegs masculins, la majoria d'escriptores de lablitz anglonaxonos situaven al capdavant de les seves trames a protagonistes femenines. Aquest no és el cas de la lablitz catalana. Tal com veurem a continuació amb el noms i els cognoms, –quan aquests són esmentats– dels protagonistes de les novel·les.

Al capdavant de les trames de la lablitz en català de factura femenina, hi ha **7/16 novel·les amb protagonista masculí**, **4/16 amb protagonista femení** i les **5/16 restants són corals**: o bé hi ha una parella (2/16) o bé un grup múltiple (2/16). Els títols que corresponen a cada cas són els següents:

5.6.1.1 Protagonisme masculí

- **Joan** Xammar, *Un bon error*
- **Jonàs**, *Un enigma a la cuina*
- **Marc** Blader, *Ulls de pantera*
- **Marc** Premis, *La frontera de la llum*
- **Nahmi**, *Or per a la llibertat*
- **Martí**, *Un estiu a Borneo i L'home del bosc*

5.6.1.2 Protagonisme femení

- **Judit Ascasíbar**, *Embrió*
- **Nia Mestres**, *Gelati!*
- **Marina Fontcuberta**, *Codi genètic*
- **Laila**. *Quantic Love*

5.6.1.3 Protagonisme coral

o Parella femenina

- **Maria i Teresa**, a *Les ombres del Temps*
- **Martí i Mont**, a *Un estiu a Tacugama*

o Coral paritari:

- **Narcís, Yvette, Sr. Ascasíbar, Súnia** *Pel camí de l'arbre de la vida*
- **Maria, Susanna, Christian, Iu, Pau, Núria** (autors dels treballs) *Cròniques...*

o Coral no paritari:

- **Pere, Maria, Pau, Morales, Camarra** a *L'ombra del bandoler*

5.6.2 La professió del/de la protagonista:

5.6.2.1 Estudiants

- **Laila**, estudiant a *Quantic Love*
- **Marc Blader** a *Ulls de pantera*
- **Nia** a *Gelati!*
- **Jonàs** a *Un enigma a la cuina*
- **Martí** *Un estiu a Borneo, L'home del bosc*
- **Martí i Mont** *Un estiu a Tacugama*
- **Maria, Susanna, Christian, Iu, Pau, Núria** (autors dels treballs) *Cròniques...*

5.6.2.2 Científics o versats en ciència

- **Marc Premis** a *La frontera de la llum*
- **Marina Fontcuberta** a *Codi genètic*
- **Nahmi**, a *Or per a la llibertat*
- **Teresa** a *Les ombres del temps*
- **Joan Xammar** (becari) a *Un bon error*

5.6.2.3 Professionals d'una disciplina no-científica

- o **Maria** a *Les ombres del temps*

5.6.2.4 Sense professió definida

- o **Judit** d'Embrió ultracongelat núm F-77

5.7 L'element facilitador del coneixement científic

L'element facilitador del coneixement científic, tal com ja hem comentat, no és necessàriament ni necessàriament unipersonal, ni tan sols encarnat per una persona.

En la majoria de les novel·les objecte d'aquest estudi (15/16), atesa la nostra tradició cultural de transmissió de coneixements per comunicació familiar intergeneracional, d'una banda, i mitjançant mestres, de l'altra, **els patrons culturals de gènere** es reproduïxen en les novel·les, donat que són, com indicàvem en els límits de la recerca, essencialment "realistes".

Tan sols en un dels títols (1/16), **La frontera de la llum** que correspon a la temàtica científica de la física relativista i que se situa en el futur 2023, es tracta en exclusiva d'un ordinador.

La funció formadora de l'ordinador apareix ja en el pioner títol de *Pel camí de l'arbre de la vida*, també situat en el 2010, preveient, amb molt d'encert el que s'esdevé actualment: la recerca sistemàtica d'informació a la xarxa.

En la resta de novel·les, es tracta d'un **ésser humà amb gènere**. En aquests quinze títols es produeix **una cerca permanent de la paritat** que adopta formes diferents segons la trama.

La fórmula majoritàriament emprada (11/16 dels títols) és "reequilibrar" el gènere del protagonista amb un facilitador del gènere contrari. És el que es produeix en els següents títols:

- **Embrió ultracongelat núm F-77**

- ***Ulls de pantera***
- ***L'ombra del bandoler***
- ***Gelati!***
- ***Un bon error***
- ***Un enigma a la cuina***
- ***Un estiu a Borneo***
- ***L'home del bosc***
- ***Codi genètic***
- ***Un estiu a Tacugama***
- ***Quantic Love***

Una altra de les fórmula, adoptada per una de les novel·les com en el cas de protagonistes múltiples, com és el cas de ***Cròniques de l'altra veritat***. és fer el **reequilibrat globalment**. Així, mentre els tres portaveus femenins dels grups presenten en els seus treballs científiques, els portaveus masculins presenten treballs corals, amb la majoria de protagonistes masculins.

En un dels títols, ***Or per a la llibertat***, en ser situat en un context històric (segle XIX) i en un escenari predominantment masclista (el món àrab), per mor de la versemblança, aquesta recerca de la paritat es fa mitjançant un discurs reivindicatiu i l'actitud del protagonista masculí, Nahmi.

Aquesta actitud del protagonista ja li ve de família, atès que el seu propi pare, l'adroguer Kahmul transmet el seu coneixement per igual a la seva germana i a ell. Que la professió, que pren la forma de tradició familiar passi de pares a fills entra dins l'àmbit de la normalitat històrica, però el fet que no la trenqui el gènere de la germana imprimeix una **singular voluntat de paritat entre gèneres** a la trama.

La particularitat d'aquest mecanisme compensador és prou complexa com per detenir-s'hi. En efecte, sabem pel narrador de ***Or per a la llibertat*** que el coneixement arriba a la família a través de llibres:

“arribats d'Hongria amb penes i treballs. L'avi del meu avi ja es va interessar pels nous medicaments que receptaven els metges d'aquella cort i des de llavors hem procurat de treballar tal com ells ho feien. Vols que t'ensenyi el que faig i en parlem tot prenent un refresc” (p. 16.)

En la generació dels **pares de Nahmi**, el protagonista les dones són: desdibuixades, subalternes, gairebé servents, que no parlen, només obeeixen. La primera que apareix és la tia Hamida d'Alexandria. Cal més de mitja pàgina de conversa perquè l'oncle Kirscha l'anomeni donant-li una ordre:

“ Hamida, porta-li un turbant i una túnica –digué en Kirscha a la seva dona–. I ara seiem, hem de parlar de moltes coses.

La **generació de Nahmi** que lluita per modernitzar el país, els patrons de gènere, especialment en una família de mentalitat tan oberta com la seva, la Míriam, la germana treballa al costat dels homes, tal i com ens explica el narrador:

[La Míriam] *“estava concentrada vigilant un matràs, es va girar ràpidament i va córrer cap a ell:*

A més, a diferència de la seva tia i de la seva mare, s'expressa amb llibertat i sense contenir emocions:

“Nahmi, quina alegria! Com és `possible tornar-te a tenir aquí? –la noia el va abraçar amb efusió–. Tant que he pensat en tu! Que bé que hagis tornat! (p.30)

A en Nahmi, de tota manera, per mor de la versemblança del personatge, les autores l'han dotat d'**una certa ambivalència** pel que fa a les representacions de gèneres, pròpia d'un país on els costums i ell mateix, estan canviant. Això es palesa en el fet com el següent:

“pensava que un laboratori no era lloc per a noies” tot i que en la seva família “[les dones] havien participat des de sempre en la producció i venda de medicaments i altres ,materials útils per a la vida diària, però li

costava acceptar que la seva germana petita pogués fer aquesta feina tan bé com ell”(p. 31)

De fet, Tampoc no era corrent a la capital de França en aquella època que les dones estudiessin i el narrador ens ho recorda:

“A París no hi havia noies a classe, per més que un bon nombre de senyores havien assistit a les demostracions experimentals de química del Jardin du Roi”(p.31)

En un procés revolucionari com el que viu aleshores Egipte, tots els braços són benvinguts i les dones prenen part en l'acció al costat dels seus congèneres com ens en fa partícips el narrador. La Míriam, en particular, té **un paper de pes en l'acció** “revolucionaria”: fa esperar en Yusef i fa escoltar el germà com ens comunica el narrador i després queda patent en el diàleg:

*“La Míriam, veient a cara interrogativa del seu germà, va intervenir:
“Espera un moment, Yusef. I tu, Nahmi, escolta bé quina és la situació.*

I després prossegueix:

[Míriam] [...]Sí, Nahmi, sí. Fes-ho, t'ho prego. Amb el teu enginy i tot el que saps te'n sortiràs molt bé –Ella , una noia dinàmica i decidida, ja es veia en el paper del seu germà.

Més endavant, li “torna la brometa que el seu germà ha fet” quan arriba l'Aisha després d'explicar-li que farà de marxant i transportarà l'or el narrador ens explica que:

“La Míriam esclafí a riure mentre mirava el seu germà amb picardia. (p. 33).

Fins i tot es permet renyar al germà gran:

“Nahmi, deixa de fer el beneit, si continues així ho engegars tot a rodar – s'enfadava la seva germana.”

L'Aisha , l'enamorada del protagonista, és sigualment decidida i resolutiva. És ella

qui li dóna la benvinguda:

“Benvingut al nostre grup, Nahmi.”

Tot i que l'acaba de conèixer, es permet fer-li recomanacions abans que marxi:

“Nahmi, sigues prudent. Si preveus algun perill, amaga't i intenta posar-te en contacte amb nosaltres. No t'exposis innecessàriament –li va recomanar l'Aisha.”

I en un altre moment deixa clara la seva força:

“No pateixis per mi, jo també sóc resistent i valenta [respòn l'Aisha a la Míriam]

Alhora, però és també optimista i comprensiva:

“No hi pensem més, Nahmi [en la fugida de Nessim]. Segurament algun dia sabrem què li va passar, i potser llavors el comprendrem –va contestar Aisha volent veure el cantó positiu de les coses. (p. 77)

D'altra banda, la **Fàtima**, que ja representa la generació de dones del futur (sempre respecte a principis del segle dinou, temps de l'acció), que és la nena que va amb l'Alí i ha observat la reacció química s'acosta al Nahmi sense dubtar :

“ va estirar la màniga del marxant. / –Escolta, que és aigua això que hi ha aquí dins-li va preguntar tímidament. Més endavant gosa fins i tot preguntar-li el seu nom directament –Com te dius, marxant-va afegir la Fàtima.”

I fins i tot es permet indignar-se obertament quan ho considera oportú:

“Mentrestant, l'Alí, ben satisfet en el seu nou paper d'ajudant, intentava calmar la indignació de la Fàtima, que també hauria volgut prendre part en l'aventura.” (p. 65)

5.7 La paritat de gèneres interna de les novel·les.

La recerca de la **paritat interna** dins les novel·les queda sintetitzada en la present taula, que recull protagonistes i facilitadors del coneixement amb nom i gènere conegut: **22/37** dones i **22/37** homes.

ANY	TÍTOL	PROTAGONISTA	FACILITADOR	MATÈRIA	PÚBLIC
1984	<i>Embrió ultracongelat ...</i>	Judit Ascasíbar	Dr. Bonanova	Genètica	Adult
			Dra Meiga		
1985	<i>Pel camí de l'arbre de la vida</i>	Coral paritària	ordinador	Genètica	Adult
1994	<i>La frontera de la llum</i>	Marc Premis	ordinador	Física	+12
	<i>Or per a la llibertat</i>	.Nahmi	Pare	Química	+12
	<i>Ulls de pantera</i>	Marc Blader	Mireia	Genètica	+12
1997	<i>L'ombra del bandoler</i>	Coral no paritària	Maria, germana	Medi ambient	+12
1998	<i>Gelati!</i>	Nia Mestres	Internet (cerques fetes amb l'ajut de Jordi Mestres (pare) i Jaume (l'estimat))	Evolució	+12
			Emma Roures		
			Magalí Cowap		
			Dr. Ecomuseu		
	<i>Un bon error</i>	Joan Xammar	Dra Rosemeiller	Microbiologia	Adult
	<i>Un enigma a la cuina</i>	Jonàs	Diana	Alimentació	+12
2003	<i>Un estiu a Borneo</i>	Martí	Tieta Rosa	Zoologia	+12
2004	<i>Cròniques de l'altra veritat</i>	3 noies de batxillerat: Maria, Susanna i Núria	3 científiques: Beatrix Potter, Marie Curie i Rachel Carson	Diferents ciències	Adult
		3 nois de batxillerat: Christian, Iu, Pau	3 grups de científics masculins ⁵⁵		
2005	<i>L'home del bosc</i>	Martí	Tieta Rosa	Zoologia	+12
2009	<i>Codi genètic</i>	Marina Fontcuberta	Miquel Tena Francesc Ribalta	Genètica Zoologia	Adult +12
		Martí i Mont	Tieta Rosa		
	<i>Un estiu a Tacugama</i>				
2010	<i>Les ombres del temps</i>	Maria i	Teresa Coma	Geologia	+12
		Teresa			
2012	<i>Quantic Love</i>	Laila	Brian	Física	+14

5. 9 Tipologia de reptes/trobats per la/el protagonista:

La majoria de títols tenen una única tipologia d'entrebancs, problemes o reptes. Or per a llibertat, pel fet de situar-se en un espai consuls en un temps convuls (al cavall de París i Egipte segle XIX mostra una multiplicitat de tipologies. La resta de títols, tenen una o dues tipologies simultàniament.

5.9.1 Problemes lingüístics:

Són presents en dos dels llibres amb els protagonistes que van a estudiar a l'estranger. Els problemes són en relació a la llengua transmissora del coneixement que hi ha anat a cercar. Les dues llengües de cultura dels segles corresponents: el francès al XIX i l'anglès al XX.

- **Or per a la llibertat** (amb la llengua francesa a París)
- **Un bon error** (amb la llengua anglesa a Londres)

5.9.2 Problemes de “seguretat ciutadana”

La dificultat per circular lliurement en un país on no hi ha estabilitat política, és explicat en una de les novel·les: **Or per a la llibertat**

Així, per evitar els perills dels beduïns:

“Calia trobar una caravana [...].Pel desert és imprescindible viatjar en grup, ja que els beduïns esperen els viatgers solitaris i els prenen tot el que porten” (p. 25).

Aquests entrebancs també són patents a **Un estiu a Tacugama**, amb l'escena de *thriller* que té lloc quan la tieta Rosa, el nebot Martí i la seva estimada Mont, van a la ciutat de Freetown a Sierra Leone:

“Era una pel·lícula de por, vist des de dins del cotxe. En Martí feia algun comentari en veu baixa, però sabia que la millor manera de no esverar més la tieta era callant. La Mont també ajudava amb el silenci i vigilava la rereguarda, pendent que la gent no colpegés els vidres i els trenquessin” (p. 132)

5.9.3 Els problemes relatius a l'entorn natural

En **Or per a la llibertat**, s'esmenten les dificultats climatològiques que poden posar en perill la transformació de l'or⁵⁶ i d'aprovisionament d'aigua:

"s'hauria d'anar més a poc a poc o bé aturar-se en algun oasi on, amb sort, podrien trobar-hi síndries" (p. 25).

5.9.4 Les barreres imposades per les lleis de la natura

Aquesta tipologia d'entrebancs, es troba en dues de les novel·les juvenils, que tracten precisament de les lleis de la física i de la química i dels incendis forestals. Per ordre cronològic i temàtic respectiu són els següents:

- o **La frontera de la llum**⁵⁷
- o **Or per a la llibertat**
- o **L'ombra del bandoler**

5.9.5 Els entrebancs produïts per problemes sociopolítics

Com ja hem dit, **Or per a la llibertat** és el llibre que presenta una tipologia de reptes més variats de totes les novel·les d'aquest estudi. Aquesta tipologia queda patent en diferents episodis:

"el problema [...] per transportar els lingots d'or a bahtim] és com esquivar la vigilància dels mamelucs" (p. 32).

Aquests problemes també apareixen a **Un estiu a Borneo**, i a **L'home del bosc**, amb els loggers deforestadors de la selva.

5.9.6 Els problemes causats per l'error humà

L'error humà no és tan sols el títol d'una de les novel·les, és a la base dels problemes en tres de les setze novel·les.

- **Or per a la llibertat**⁵⁸
- **Ulls de pantera**
- **Gelati!**
- **Codi genètic**

5.9. 7 Els reptes per haver de superar problemes psicològics

5.9.7.1 Problemes emocionals reals:

La Inseguretat de la Laila a **Quantic Love** fa que constantment estigui pensant allò que té ganes de fer però mai acaba fent.

5.9.7.2 Problemes falsament adjudicats per l'entorn:

En **L'ombra del bandoler**, Pere es acusat de piròman i analitzat per un psiquiatre que en el seu informe creu en la seva patologia

5.9.8 Per la cobdícia, l'arribisme des "alpinistes"⁵⁹ i l'assetjament

Aquests problemes són els majoritaris en aquesta tipologia de novel·les. Se'ls troben les protagonistes dels següents títols:

- **Codi genètic**
- **Un bon error**
- **Gelati!**

5.10 Manteniment de la tensió

Aquest capítol sintetitza els recursos emprats per mantenir la tensió en les dues trames: **la literària** i la **trama científica** que s'hi entrecreu.⁶⁰

5.10.1 Recursos literaris emprats:

- **Anticipació/dilació**
- **Dedució errònia**
- **Efecte sorpresa**
- **Flash-backs**
- **Humor**
 - **Fàcil/blanc**
 - **intel·ligent**
 - **irònic**
- **Imatges poètiques**
- **Inconcreció**
- **Qüestionament**
- **Somni:**

Referències culturals:

- Autors esmentats:
 - Artistes :
 - Escriptors :
- Cites d'autors:
- Indrets d'interès :
- Obres literàries:

Tipologies textuais insertades:

- Correus electrònics/cartes
- Diaris/dietaris/quaderns (de camp)
- Informe psiquiàtric:
- Poemes/cançons:
- Gravacions de converses: voluntàries/fortuïtes

5.10.2 Recursos per apropar la ciència

Recerca d'informació

- Consulta a enciclopèdies i llibres:
- Consulta per Internet:
- Consulta a experts:

Empatia del narrador amb el lector no versat

- Indicant avorriment i saturació
- Insinuant “desconnexió” del tema
- Assenyalant la gran dificultat
- Expressant bloqueig per excès d'informació, vertígen
- Desmitificació/humanització dels científics

Experiments

- Jocs científics fora del laboratori
- Experiments “in vitro” al laboratori
- Observació. Explicar els experiments “In vivo”. Espontanis de natura.

✚ Figures retòriques

- Comparacions
- Metàfores
- Paral·lelismes

✚ Acudits i jocs de paraules (*wit*)

- Dels llecs
- Dels versats (argot del lloc)
- Dels que n'estan "aprenent"

✚ Qüestionament científic

✚ Mètode científic: assaig/error

✚ Atzar

- Portador de desgràcies
- Portador de felices casualitats

✚ Cultura científica

- Visita cultural: preguntes al guia i xerrada entre assistents
- Visionat d'una pel·lícula
- Fets d'història de la ciència
- Experiments/tècniques explicats:
- Curiositats/anècdotes/maneres "acientífiques" de posar noms
- Científics citats

6. El ressò de les novel·les

El ressò en els mitjans dels títols publicats no està necessàriament vinculat a la seva qualitat. És ben sabut com hi intervenen **factors extraliteraris** com el moment, el lloc, la disponibilitat del títol... que difícilment podem esbrinar.

D'altra banda, essent aquest un **estudi eminentment descriptiu**, tampoc no és l'objectiu d'aquest apartat vincular l'impacte en els mitjans dels títols o l'acollida de les novel·les per part del públic, amb una valoració crítica ni del conjunt del gènere escrit per dones, ni de les obres en particular. Es tracta de

“descriure” el ressò que s’ha recollit fins ara dels setze títols objecte de la recerca, per conèixer-ne l’abast actual per llibre i col·lectivament pel gènere. .

Tanmateix, ens podem fer **una idea del ressò obtingut** per cada títol a partir d’una banda, d’allò que apareix als mitjans, des de la **premsa, la televisió i la ràdio**, i, per descomptat, des de fa ja alguns anys, d’**Internet** on, alhora es poden trobar i recuperar ressenyes i esments sortits a la premsa i fins i tot, en alguns casos no massa allunyats en el temps, apareguts a la televisió i a la ràdio.

Alhora l’acollida del públic també, es pot mesurar per les **reedicions** dels títols i les **traduccions** a altres llengües⁶¹.

Els èxits de vendes:

Amb les dades actuals, com ja hem anat comentant en els diferents apartats respecte diferents elements comuns dels llibres, dibuixa una categoria de títols amb un alt impacte mediàtic entre els quals es troben els tres títols **Un estiu a Borneo** (13 edicions en nou anys), **L’home del bosc** (5 edicions en set anys) de Pilar Garriga i, en major mesura, **Quantic Love**, el supervendes de Sònia Fernández que ja ha arribat a **deu edicions en menys d’un any**.

És important remarcar que dins d’aquest apartat tres **novel·les sorgides en el moment de més desenvolupament de les potencialitats d’Internet**, a diferència de la resta de títols han tingut històricament al seu abast menys eines d’amplificació del seu ressò .

III CONCLUSIONS

En iniciar l'estudi ens proposàvem d'estudiar la labilitat en català escrita per dones per tal de poder respondre, amb més o menys precisió a tres grans blocs de qüestions.

En un **primer bloc**, ens proposàvem de saber si existien **perfils professionals comuns** entre les seves autores, conèixer les seves **formes de treball prevalents**, esbrinar a quin **públic adreçaven majoritàriament els seus llibres** i de quines **temàtiques predominantment** tractaven.

En un **segon bloc**, preteníem esbrinar si les seves obres **prioritzaven determinades tries pel que fa al gènere** i la **professió** (estatus) dels seus personatges.

I, en un **darrer bloc**, *last but not least*, volíem conèixer les representacions que transmetien en **relació a la dona** i a **la ciència** en les seves obres.

D'altra banda, la lectura dels setze títols, es ha fet adonar d'un altre element recurrent en la majoria dels títols: **la representació de país**.

PRIMER BLOC:

1. Els perfils professionals preponderants de les autores.

És l'aspecte més meridià dels que ens ocupen atès que les dades són ben clares: la gran majoria dels títols són escrits per **escriptors professionals (75%)**, els títols restants es reparteixen a parts iguals entre **les investigadores científiques (12,5%)** i les **professores (12,5%)**.

2. La forma d'autoria preferent

La fórmula majoritària triada en aquest treball d'escriptura és **l'autoria única**: En el **70%** dels títols hi consta una única autora. Els **30%** de títols restants són escrits en coautoria.

3. El públic destinatari majoritari

La gran majoria dels títols estudiats van adreçats a un públic juvenil (70%), -la – dins d'aquest un 62% per a més de dotze anys, un 8% per a més de 14 anys) i només el 30% a un públic adult.

4. Les temàtiques científiques preferents

Pel que fa a les temàtiques científiques majoritàries dels llibres, trobem una gran preferència per les **ciències de la vida i de la salut (70%)**. Els títols restants es reparteixen en **ciències físiques (12%)**, i les tres restants categories a parts iguals: ciències **químiques (6%)**, **ciències de la terra (6%)** i **història de la ciència (6%)**.

SEGON BLOC

5. El gènere i l'ocupació dels protagonistes

En aquest apartat es trenquen, per primer cop les grans majories. En la tria del gènere dels protagonistes, les autores han optat pel **gènere masculí en un 33'3%** dels títols, pel **gènere femení en un 25%**, pel gènere coral femení (parella de dones) en 12% dels títols, coral paritari 24%, i coral no paritari 12%.

L'ocupació majoritària la constitueixen els **estudiants en el 47'2%**. La resta són **professionals 39'6%**, **sense professió explicitada un 6'6%**, i en un **6'6%** (coral amb 3 estudiants, un parat i un inspector de policia).

6. El gènere de la/el facilitador (a) del coneixement

El lleu desavantatge en favor del protagonisme masculí remarcat en el punt anterior es veu, reequilibrat per els/les facilitador(e)s de coneixement corresponent(s). Així, de les 25 persones que, en el conjunt de les novel·les són facilitadores de coneixement, 14 són dones i 11 són homes (dos dels quals en formes d'assessors que ajuden a les protagonistes a moure's per Internet). La qual cosa inverteix les proporcions trobades en el protagonisme i compensa en una recerca inherent de paritats, representa un **52% de facilitadores de coneixement** i un **48% de facilitadors**.

TERCER BLOC

7. Representacions de la dona

A banda de la voluntat de **representació igualitària en les novel·les**, mitjançant els equilibris dels quals hem parlat, la majoria de les novel·les tenen uns **mecanismes interns de reequilibratge** de personatges que representen **l'estereotip de la dona** callada i sumisa del passat que encara perviu, mitjançant personatges que representen **els nous paradigmes**. Llevat de les dues novel·les situades en el futur llunyà **La frontera de la llum** i **L'enigma de la cuina**, on dones i homes semblen viure havent superat la guerra dels sexes, en la resta de novel·les, en major o menor incidència, aquest equilibri entre vells esquemes i nous models es fa ben palès.

Així, procedint cronològicament, la **Judit** sense professió de *Embrió ultracongelat núm F77*, té a la **Yvette**, la dona francesa, professional d'èxit sense renunciar a la maternitat, que "infantarà" la seva filla.

En *El camí de l'arbre de la vida*, l'egoista i manipuladora **Súrnia**, té la desimbolta i autosuficient **Adelaida**.

A *Ulls de pantera*, la bona estudiant segura de si mateixa **Mireia**, acaba havent de recórrer sempre a l'aparentment esvalotada **Fina**, que en canvi és qui realment desembulla el problema i detecta l'error en els pots d'antigen.

A *Gelati!*, la setciències de la **Nia**, acaba superant l'estereotip de "l'altra", a diferència de la **Francine** a qui en **Cèsar** té sotmesa, troba en el **Gabriel** el nou paradigma masculí que no la jutja.

A *Un bon error*, són també els prototipus masculins els que canvien. A la **Dra Rosemeiller** que ha patit assetjament per part del Dr. Westend, li succeix la **Jill**, Jarrell desinhibida i intel·ligent.

Les noies i els nois que fan els treballs de recerca sobre la cara amagada de la ciència a *Cròniques de l'altra veritat*, són els **nous paradigmes** dels dos professors, la "replicaire" **Júlia**, i el "temerós" **Tomeu**, el professor de filosofia, que

en capítol introductori encara té dificultats per entendre que les compartimentacions del saber són artificials i depassades.

A *Codi genètic*, l'**Angelina** que ha patit assetjament sexual per part del pare de la **Marina**, troba en aquesta, que és la protagonista de la novel·la i a qui s'ha afillat a la mort de la mare, la "nova dona" en qui emmirallar-se.

Aquest procés, però sembla haver-se aigualit en **Quantic Love**, on la rossa intel·ligent i desinhibida i robacors que representa l'Angie (que en part trenca l'estereotip de la rossa curta de gambals), acaba assossegant-se al costat del seu nou xicot, com ho hauria fet qualsevol heroïna romàntica del XIX.

Caldrà veure, un cop més com evoluciona aquesta qüestió en futurs títols.

8. Representacions de la ciència

En les novel·les de ciència escrites per dona, no trobem diferències substancials pel que fa a la visió de la ciència, respecte de les que escriuen els seus homòlegs masculins.

Sense simplificar excessivament les posicions dels títols a aquest respecte, amb les gradacions i els matisos de cada autor –o cada parella d'autors en el cas de la coautoria– ha(n) pretès transmetre, les representacions de la ciència corresponen a la dicotomia que **Jordi Font i Agustí**, amb l'eloqüent títol que va coordinar, plantejava: por i esperança⁶² ens parlava de "la manera amb què la civilització occidental ha expressat, mitjançant la literatura i el cinema, les seves prevencions i expectatives envers la tecnociència, les seves relacions amb el poder i el seu efecte en els individus"

Per categoritzar les novel·les objecte d'estudi, ens caldrà establir més matisos: **temor, inquietud, esperança i confiança**.

8. 1 Els títols del temor:

La frontera de la llum, que acaba amb un inquietant :

"Silenci, sento passes al passadís, és tard, s'acosten, m'han descobert, la porta s'obre..." (p. 68)

8.2 Els títols de la inquietud

Embrió ultracongelat núm F-77 i ***Pel camí de l'arbre de la vida***, els dos títols de Fabregat s'arreglaren en el grup de títols que mostren recels i inquietuds en front de la ciència. L'home convertit en aprenent de bruixot que perd de vista la mà de Déu. El fet que, tal com hem dit abans, els éssers concebuts trencats les lleis de la natura", per procediments artificials acabin morint ho evidencia.

8.3 Els títols de l'esperança

Aquestes títols, majoritaris amb les gradacions pròpies en cada cas, veuen en la ciència una possibilitat de fer justícia (***Or per a la llibertat, L'ombra del bandoler, Cròniques de l'altra veritat***) de fer avançar el coneixement i la societat (***Ulls de pantera, Gelatí!, Les ombres del temps, Codi genètic***⁶³, ***Un estiu a Borneo, L'home del bosc i Un estiu a Tacugama***), de recuperar allò perdut en el decurs dels temps (***Un enigma a la cuina***), o de sublimació personal (***Un bon error***).

8.4. Els títols de la confiança absoluta

Minimitzant els efectes perversos de moltes manipulacions fetes per l'home, obvien o desmenteixen el que anomenen "llegendes urbanes" de la ciència. I s'admiren del poder que la ciència dóna a l'ésser humà, sense plantejar-se excessives qüestions morals. És el cas de ***Quantic Love***.

9 Les representacions del país

Tal i com hem dit abans, la lectura de les novel·les objecte d'estudi ens havia fet adonar que les autores, volgutament en uns casos i de manera inconscients en d'altres, abocaven en les seves novel·les una **representació determinada de país**. En aquest apartat donarem compte de les novel·les que, per activa o per passiva, donen compte d'aquesta coordenada espacial⁶⁴.

Aquí tres categories donaran compte, a grans trets de com els títols objecte d'aquest estudi transmeten una noció tan voluble com la de *país*. Per a unes

autores, el país, va fins on arriba la llengua, i abasta el conjunt de països de parla catalana i no s'estaran de fer-lo aparèixer a la menor escletxa que la trama narrativa els ho permeti. Per a d'altres el país té els límits i l'abast del poder i canvia, just a la ratlla que indica un canvi jurisdiccional: el país és, segons ens transmeten aquests segon grup de novel·les, la Comunitat Autònoma de Catalunya. Finalment, hi ha un tercer grup de novel·les on el país no apareix, ni quan la situació ho requereix, en el moment que l'altre esmenta d'on prové i s'identifica.⁶⁵

9.1 Un país tan extens com la mateixa llengua

En aquesta representació s'hi inclouen els dos títols de Rosa Fabregat ***Embrió humà ultracongelat núm. F-77*** i ***Pel camí de l'arbre de la vida***. On l'autora no s'està d'esmentar la triple filiació nacional de la Judit, la protagonista (catalana per part de mare, basca per part de pare i gallega per naixement). Alhora, esmenta amb to laudatori, que la Yvette, casada amb un català, tot i que viuen a París s'expressi perfectament en aquesta llengua.

També podem incloure en aquest grup ***Un bon error***, que Núria Perpinyà situa en un laboratori de microbiologia londinenc, on és constant la voluntat del protagonista per explicar el seu país i la seva llengua. Ja el seu nom, Joan, portarà a una confusió sobre el seu gènere. Després, hi haurà visites al solitari amic escocès de Banneker i paraules sovintejades en gaèlic, en aquesta forma que adopten majoritàriament els títols que entren en aquesta categoria, de retrobar-se en la mirada de l'altre "diferent", del que té, com el protagonista mateix, dificultats per definir-se. De fet, ja a l'inici del llibre la mirada de descendent d'esclaus del propi Banneker, palesa aquest "*crack of a whip*" metafòric, en el qual els que han estat sotmesos es reconeixen⁶⁶.

És igualment el cas dels dos títols de Sílvia Aymerich, ***Ulls de pantera*** i ***Gelatil!***. En el primer, el protagonista adolescent expressa el seu nacionalisme primari mitjançant el futbol i l'antagonisme Barça-Madrid. Alhora, estableix la proximitat emocional amb altres nacionalismes com el basc, arran del error de creure's fill

d'un músic d'Elantxobe, antiga parella de la seva mare. En el cas de **Gelatil**, el viatge a Talteüll serveix per conèixer els límits històrics del país, a la Catalunya Nord. Precisament en la seva variant dialectal, farà parlar un dels vèrtexs del triangle amorós amb la protagonista. A l'altre vèrtex, hi situarà un valencià, que també farà parlar en la seva variant.

Finalment hi ha els tres títols de la Pilar Garriga. **Un estiu a Borneo**, **L'home del bosc** i **Un estiu a Tacugama**, a banda del gust per aprendre la parla i apropiarse als llocs que visita, que es fa palès en el fet de posar el nom dels capítols en la llengua que correspon a cada lloc on situa l'acció, estableix subtils paral·lelismes entre el propi país i els que visita (Borneo en els dos primers i Sierra Leone en el tercer). Des del primer títol, l'espai de referència es fa evident, atès que coincideix a fer el mateix viatge de *Gelatil* a Taulteüll per visitar el Centre Europeu de la Prehistòria i també esmenta el fet que parlen català, amb naturalitat.

9.2 Un país que arriba fins on arriba el poder polític

En **Codi genètic**, Amàlia Latorre sembla circumscriure el país en el territori sota el govern de la Generalitat de Catalunya. Hi apareixen polítics incompetents, polítics avisats i polítics corruptes, però el país no va més enllà dels límits establerts per la política present.

9.3 Un país que abasta els territoris de la cuina que comparteix

En **Un enigma a la cuina**, els protagonistes identifiquen implícitament el país, l'àmbit que senten com al propi territori, en funció de com la seva gent s'alimentava en el passat ("un passat que no és altre que el nostre present assenyalen les autores a la guia didàctica" (p. 135). Tot i situar el relat en un futur inconcret, proper a l'any 3000, com hem comentat en tractar del temps del relat, el protagonista inicia un retrobament amb el seu passat col·lectiu mitjançant la cuina. En efecte, en aquesta novel·la, el protagonista i els que l'acompanyen en aquesta aventura intenten recuperar les sensacions que produïa un àpat mediterrani a finals del segle XX, que és el moment que es publica.

9.4 País, quin país?

En la lectura de **Quantic Love**, el darrer dels títols de l'estudi i el de més recent publicació, descobrim que en un dels dos vèrtex masculins del triangle hi ha l'Alessio, suís italòfon. Coneixem igualment la procedència de qui n'ocupa el segon: en Brian, un americà, però del vèrtex principal, la Laila, la protagonista de la novel·la, no en tenim dades concretes. Sabem que abans d'anar al CERN de Ginebra era a Sevilla, però ignorem si hi havia anat a estudiar o hi era nascuda.

"Vinc de Sevilla". Respon la primera vegada que és preguntada sobre la seva nacionalitat(p. 10)

Més endavant, cap al final del llibre, en un epíleg que titula "La velocitat de l'amor" ens explica:

"Quan a començament del segle XIX va aparèixer la locomotora de vapor, molts van desconfiar d'aquell nou mitjà de transport. Alguns metges de l'època alertaven que l'ésser humà no estava preparat per viatjar a la vertiginosa velocitat de...32 quilòmetres per hora!

"La gent morirà asfixiada i patirà traumes per l'acceleració i la desacceleració", advertien els seu articles.

Amb la cara enganxada a la finestreta de l'avió, que ja sobrevolava l'aeroport de Sevilla, vaig pensar divertida com s'espantarien aquells metges si sabessin que jo tornava a casa a més de 800 quilòmetres per hora.

No obstant això, per a mi fins i tot la velocitat de la llum, un límit que Einstein va dir que no es podria superar –amb permís dels maleïts neutrins–, era massa lenta.

I, d'una hàbil manotada, ens deixa sense país i sense mite científic de capçalera.

10. Una consideració final

Les conclusions d'aquest estudi són **particularment provisionals**. Ho són, entre altres motius, perquè en els títols que hem analitzat hi hem trobat **molt més del que hi cercàvem**, tal i com el darrer punt d'aquestes ens avança.

Constitueix tan sols una talaia des d'on observar com aquest nou gènere literari, que se separa lentament de la ciència-ficció i troba l'espai i les formes, **compartides** en nombroses ocasions, i, tal i com hem assenyalat, **pròpies** en d'altres d'un gènere literari novell.

Esperem futur estudis que avancin els àmbits oberts per aquest i que n'encetin d'altres. Aquesta cruïlla temàtica, de gènere i de país constituïda per la narrativa de ciència-en-ficció en català escrita per dones no ha fet més que iniciar el seu viatge.

V REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Colatrella, C. (2011): *Toys and Tools in Pink. Cultural narratives of Gender, Science and Tchnology*, Ohio State University, 2011.
- Council on the Causes of Gender Differences in Science and Math Career Achievement: Harvard's Lawrence Summers and the Ensuing Public Debate." February 28, 2005.
- Attebury, Brian. *Decoding Gender in Science Fiction*. New York and London: Routledge, 2002.
- Bal, Mieke. *Narratology: Introduction to the Theory of Narrative*. Toronto and Buffalo: University of Toronto Press, 1985.
- Balsamo, Anne. "Teaching in the Belly of the Beast: Feminism in the Best of All Places." *Wild Science: Reading Feminism, Medicine, and the Media*. Ed. Janine Marchessault and Kim Sawchuk. New York and London: Routledge, 2000. 185–213.
- Baym, Nina. *American Women of Letters and the Nineteenth-Century Sciences: Styles of Affiliation*. New Brunswick: Rutgers University Press, 2001.
- Bertrand-Jennings, Chantal. *L'Eros et la femme chez Zola*. Paris: Klincksieck, 1977.
- Birke, Linda. "In Pursuit of Difference." (1992). Republished in *The Gender and Science Reader*. Ed. Muriel Lederman and Ingrid Bartsch. London: Routledge, 2001. 309–22.
- Boyce, Tammy and Jenny Kitzinger. *Promoting Women in the Media: The Role of SET Organisations and Their Science Media Communicators*. UK Resource Centre for Women in Science, Engineering and Technology. Research Report 4. March 2008.
- Browner, Stephanie P. *Profound Science and Elegant Literature: Imagining Doctors in Nineteenth-Century America*. University Park: University of Pennsylvania Press, 2004.
- Ceci, Stephen and Wendy Williams, eds. *Why Aren't More Women in Science?* Washington, DC: American Psychological Association, 2007.
- Center for the Study of Women, Science, and Technology. Georgia Institute of Technology. <http://www.wst.gatech.edu>.

Cixous, Hélène. "The Laugh of the Medusa." Trans. Keith Cohen and Paula Cohen. *The Signs Reader: Women, Gender, and Scholarship*. Ed. Elizabeth Abel and Emily K. Abel. Chicago: University of Chicago Press, 1983.

Clough, Patricia T. *Feminist Thought: Desire, Power, and Academic Discourse*. Oxford: Blackwell, 1994.

Cockburn, Cynthia and Susan Ormrod. *Gender and Technology in the Making*. London: Sage, 1993.

Cohan, Steven and Linda M. Shires. *Telling Stories: A Theoretical Analysis of Narrative Fiction*. New York and London: Routledge, 1988.

Cowan, Ruth Schwarz. *More Work for Mother: The Ironies of Household Technology from the Open Hearth to the Microwave*. New York: Basic Books, 1983.

Crawford, T. Hugh. "Glowing Dishes: Radium, Marie Curie, and Hollywood." *Biography* 23.1 (2000): 71–89.

Cross, Gary. *Kids' Stuff: Toys and the Changing World of American Childhood*. Cambridge: Harvard University Press, 1997.

Cussins, Charis. "Confessions of a Bioterrorist: Subject Position in Reproductive Technology." *Playing Dolly: Technocultural Formations, Fantasies, and Fictions of Assisted Reproduction*. Ed. E. Ann Kaplan and Susan Squier. New Brunswick: Rutgers University Press, 1999. 189–219.

daddytypes.com. "Pottery Barn Kids Girls and Boys." October 31, 2005. http://daddytypes.com/2005/10/31/pottery_barn_kids_girls_boys.php..

Dean, Cornelia. "Women in Science: The Battle Moves to the Trenches." *New York Times*. December 19, 2006. <http://www.nytimes.com/2006/12/19/science/19women.html>.

Deery, June. "The Biopolitics of Cyberspace: Piercy Hacks Gibson." *Future Females, The Next Generation: New Voices and Velocities in Feminist Science Fiction Criticism*. Ed. Marleen S. Barr. Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2000. 87–108.

Dijkstra, Bram. *Idols of Perversity: Fantasies of Feminine Evil in Fin de Siècle Culture*. New York: Oxford University Press, 1986.

Division of Science Resources Statistics. National Science Foundation. *Key Findings 2008*.

http://www.nsf.gov/statistics/nsf10309/content.cfm?pub_id=3996&id=4.

Dock, J. B., with D. R. Allen, J. Palais, and K. Tracy. "'But One Expects That'": Charlotte Perkins Gilman's 'The Yellow Wallpaper' and the Shifting Light of Scholarship." *PMLA* 111.1 (1996): 52–65.

Donawerth, Jane. *Frankenstein's Daughters: Women Writing Science Fiction*. Syracuse: Syracuse University Press, 1997.

Douglas, Susan J. *Where the Girls Are: Growing Up Female with the Media*. New York: Times Books, 1995.

Dow, Bonnie J. *Prime-Time Feminism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1996.

Dowd, Maureen. "Barbie Loves Math." *New York Times*. February 6, 2002. <http://www.nytimes.com/2002/02/06/opinion/barbie-loves-math.html>.

Duran, X. la divulgació científica: el com i el per què dins Comunicar ciència (C. Junyent, ed.) *Treballs de la SCB*. Vol. 51 (2001) 167-171.

Edge: *The Third Culture*. http://www.edge.org/3rd_culture/debate05/debate05_index.html.

Haymes, R. D. (1994). *From Faust to Strangelove. Representations of the Scientist in Western Literature*. Baltimore; Londres: Johns Hopkins University Press.

Laszlo, P. (1993). *La vulgarisation scientifique*. París: Presses Universitaires de France.

Litvak, L. (1975). *A Dream of Arcadia. Anti-Industrialism in Spanish Literature, 1895-1905*. Austin, Londres: University of Austin Press.

Rotella, Elyce J. *From Home to Office*. Ann Arbor: UMI Research Press, 1981..

Russett, Cynthia. *Sexual Science*. Cambridge: Harvard University Press, 1989.

Sagan, Carl. *Contact*. New York: Pocket, 1997.

Scharff, Virginia. "Femininity and the Electric Car." *Sex/Machine*. Ed. Patrick Hopkins. Bloomington: Indiana University Press. 75–88.

Schiebinger, Londa. *The Mind Has No Sex*. Cambridge: Harvard University Press, 1991..

Schwartz, Nelson D. "Turning to Tie-Ins, Lego Thinks Beyond the Brick." *New York Times*.

September 6, 2009.

<http://www.nytimes.com/2009/09/06/business/global/061ego.html>.

"The Science of Gender and Science: Pinker vs. Spelke, a Debate." *Edge: The Third Culture*.

http://www.edge.org/3rd_culture/debate05/debate05_index.html.

"Science and Supermodels." January 10, 2008.

<http://www.scienceandsupermodels.com/2008/01/10/female-scientists-in-movies-the-top-10/>.

Shafner, Rhonda. "'Intuition' Rings True in World of Science." *Honolulu Advertiser*.

April 16, 2006.

<http://the.honoluluadvertiser.com/article/2006/Apr/16/il/FP604160319.html>.

Shields, Stephanie. *Speaking from the Heart: Gender and the Social Meaning of Emotion*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Shorto, Russell. "No Babies?" *The New York Times Magazine*. June 29, 2008. 34–41, 68–71..

Smith, Caleb. *The Prison and the American Imagination*. New Haven: Yale University Press, 2009.

Smith, Dinitia. "Media More Likely to Show Women Talking about Romance than at a Job." *New York Times*. May 1, 1997.

[http://www.nytimes.com/1997/05/01/us/mediamore-](http://www.nytimes.com/1997/05/01/us/mediamore-likely-to-show-women-talking-about-romance-than-at-a-job-study-says.html)

[likely-to-show-women-talking-about-romance-than-at-a-job-study-says.html](http://www.nytimes.com/1997/05/01/us/mediamore-likely-to-show-women-talking-about-romance-than-at-a-job-study-says.html).

Sommers, Christina Hoff. "Why Can't a Woman Be More like a Man?" *The American*. March/April 2008. <http://www.american.com/archive/2008/march-april-magazinecontents/why-can2019t-a-woman-be-more-like-a-man>.

Songe-Möller, Vigdis. *Philosophy without Women: The Birth of Sexism in Western Thought*. Trans. Peter Cripps. New York: Continuum, 2002.

Sonnert, Gerhardt, Mary Frank Fox, and Kristen Adkins. "Undergraduate Women in Science and Engineering: Effects of Faculty, Fields, and Institutions over Time." *Social Science Quarterly* 88 (December 2007): 1333–56.

Spelke, Elizabeth S. and Ariel D. Grace, "Sex, Math, and Science." *Why Aren't More Women in Science?* Ed. Stephen Ceci and Wendy Williams. Washington, DC: American Psychological Association, 2007. 57–67.

Stanley, Autumn. "Women Hold Up Two-Thirds of the Sky." *Sex/Machine*. Ed. Patrick D. Hopkins. Bloomington: Indiana University Press. 17–32.

Starr, Paul. *The Social Transformation of American Medicine*. New York: Basic Books, 1984.

Steinke, Jocelyn. "Connecting Theory and Practice: Using Televised Images of Women Scientist

Marilee Long. "A Lab of Her Own?: Portrayals of Female Characters in Children's Education Science Programs." *Science Communication* 18.2 (1996): 91–115.

Stephanie Higdon Evergreen, Sarvani Kuchibhotla. "Assessing Media Influences on Middle School-Aged Children's Perceptions of Women in Science Using the Draw-a-Scientist Test (DAST)." *Science Communication* 29.1 (September 2007): 35–64.

Stoppard, Tom. *Arcadia*. London: Faber and Faber, 1993.

Practices: Feminist Studies of Technology and Society. Ed. Boel Berner. Department of Technology and Social Change, Linköping University, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1997. 249–68.

Tannen, Deborah. *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*. New York: Ballantine Books, 1990.

Tierney, John. "A New Frontier for Title IX: Science." *New York Times*. July 15, 2008. http://www.nytimes.com/2008/07/15/science/15tier.html?_.

.Turner, Steven. "School Science and Its Controversies, or Whatever Happened to Scientific Literacy." *Public Understanding of Science* 17 (2008): 55–72.

Tuttle, Jennifer. "Rewriting the West Cure: Charlotte Perkins Gilman, Owen Wister, and the

U.S. House Committee on Science and Technology. "Press Release: Subcommittee Examines

Ways to Break Down Barriers and Improve STEM Education Participation among Females." July 21, 2009. <http://science.house.gov/press/PRArticle.aspx?NewsID=2565>.

Warhol, Robyn R. *Having a Good Cry: Effeminate Feelings and Pop-Culture Forms*. Columbus: The Ohio State University Press, 2003.

Whitelegg, Elizabeth, Richard Holliman, Jennifer Carr, Eileen Scanlon, and Barbara Hodgson. *(In)visible Witnesses: Investigating Gendered Representations of Scientists, Technologists, Engineers and Mathematicians on U.K. Children's Television*. Research Report Series for the UK Resource Centre for Women in Science, Engineering and Technology. No. 5. March 2008.

Whitelegg, Liz. "Girls in Science Education: Of Rice and Fruit Trees." *Inventing Women: Science, Technology, and Gender*. Ed. Gill Kirkup and Laurie Smith Kellar. Cambridge: Polity Press, 1992. 178–87.

"Why Aren't More Women in Science?" *Inside Higher Ed*. January 3, 2007.
<http://www.insidehighered.com/news/2007/01/03/women>.

Williams, Susan. "Writing with an Ethical Purpose: The Case of Elizabeth Stuart Phelps." "Women and Science," *The NewsHour*. PBS. February 22, 2005.
http://www.pbs.org/newshour/bb/science/jan-june05/harvard_02-22.html.

The Women's Press. <http://www.the-womens-press.com/ahab.htm>.

Zunshine, Lisa. *Why We Read Fiction: Theory of Mind and the Novel*. Columbus: The Ohio State University Press, 2006.

ANNEX 1

ELS TÍTOLS DE LA LABLIT EN CATALÀ ESCRITA PER DONES (1984-2012)

1.

Codi genètic (2009)

XVIII Premi Ciutat de Badalona de Narrativa

XXII Premi Literari Països Catalans- Solstici d'Estiu 2009

Per als qui encara creuen que fer recerca

És tocar amb un dit el cel.

SINOPSI

La descoberta d'un fàrmac contra l'Alzheimer centra les investigacions de la Marina Fontcuberta. Amb l'arribada d'un nou director a l'Institut de Neurociències, que ha fet una carrera brillant als Estats Units, la recerca es complica perillosament. Enlluernada pel magnetisme del flamant director, la jove Marina està temptada de saltar-se els límits de l'ètica professional.

Amàlia Lafuente retrata amb habilitat el món de la investigació científica: la lluita dels becaris, l'abús de poder dels triomfadors, la competitivitat, els jocs de seducció entre els companys... Amb tots els ingredients del millor thriller, Codi genètic atrapa el lector amb un tema d'actualitat i uns personatges de carn i ossos.

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA:

Amàlia Lafuente

És metgessa i professora titular de farmacologia a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona. ES dedica a la docència i a la recerca.

AmaliaLafuente.blogspot.com

Cròniques de l'altra veritat (2994)

Premi Literatura Científica 2004. Fundació Catalana de la Recerca.

SINOPSI

Alarmada per la manca d'investigadors, la Generalitat publica un decret que insta les escoles a dedicar un temps de l'horari escolar a familiaritzar els alumnes de secundària amb l'activitat científica. És llavors que els nois i noies d'un institut descobreixen que la ciència és alguna cosa més que una llista de conceptes de les assignatures que fa més "pal" estudiar.

Mentre regiren les vides d'alguns científics, barrejades amb experiències personals, se n'adonen dels esforços, les injustícies i l'abnegació que hi ha darrere dels descobriments científics. I com més s'endinsen en aquest món, més en volen saber: cal treure tot el suc a la biblioteca de l'escola, als mestres, i encara gràcies del Google!

Cròniques de l'altra veritat posa en un context de ficció una situació tan real com preocupant: la dependència de la nostra civilització respecte de la ciència, i la manca d'implicació i de coneixement que la societat actual té d'aquesta realitat. Una contradicció que ha propiciat que la ciència i els seus protagonistes mostrin una cara oculta, inaccessible des de la nostra limitació quotidiana. Aquesta és, precisament, la història del com i el què es pot trobar en aquesta penombra, i del per què allò que hi trobarem ens deixarà fascinats.

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA:

Mercè Piqueras és biòloga i divulgadora científica. Interessada pels estudis sobre l'origen de la vida, la teoria de Gaia, l'ecologia global, la participació de la dona en el món de la ciència, per la terminologia científica, i per les relacions entre llengua, gènere i ciència. Habitualment col·labora amb el grup d'Ecologia Microbiana del Departament de Microbiologia de la Universitat de Barcelona.

2. Embrió humà ultracongelat núm. F-77 (1984)

“En l'estructura d'aquest díptic [La dama de glaç] cal assenyalar l'habilitat constructiva de Rosa fabregat. Tot i que Pel camí de la vida sigui la prolongació real de [Embríó humà ultracongelat núm F-77, les dues novel·les tenen vida pròpia però no independent, sinó dirigida per un sol fil conductor: una dona, Judit, omple les dues novel·les [...]. El realment extraordinari és que l'autora hagi estat capaç de transformar el món de la biogenética en matèria literària plena de delicadesa, gràcia i paciò. **Miquel Dolç (La Vanguardia, 8-5-1986)**

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA

Rosa Fabregat és una escriptora amb una àmplia obra poètica i una reconeguda producció com a novel·lista. La seva feina de narradora s'ha centrat de manera preferent en qüestions de frontera: el sacerdoci de les dones o, com en el cas del díptic La dama del glaç (format per l'embríó humà ultracongelat núm F-77 i Pel camí de l'arbre de la vida) en la biogenética. Amb el bagatge científic que li dóna la seva especialització farmacèutica al nostre país i en un laboratori d'investigació a Alemanya, Rosa Fabregat ha construït un complex escenari d'allò que ha de succeir l'any 2010 amb la confluència entre els avenços mèdics i la manipulació genètica. Tot això, presentat amb una estructura novel·lística rica i ben arrodonida.

3. Gelati! (1998)

SINOPSI

La Nia podia ser una periodista novella, però els contratemps l'aturaven tan sols momentàniament. Qui es pensés que ara renunciaria a fer un reportatge al Centre Europeu de Talteüll pel fet de manca-li la formació científica necessària, no la coneixia gens ni mica. Remouria cel i terra per posar-se al dia. El que no s'imaginava ella era que es veuria immersa en la desaparició d'una resta valuosa i que en la seva recerca arribaria a comprendre els aspectes més curiosos de l'evolució de les espècies.

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA

Sílvia Aymerich i Lemos és llicenciada en Ciències Biològiques i en Filologia Anglogermànica per la Universitat de Barcelona, mestra de català per la Universitat Autònoma i diplomada en traducció per la niversitat de Perpinyà. Ha escrit, entre d'altres, *La meva Europa* (Premi Amadeu Oller 1985), *Berlín Zoo* (1991), *Els déus de Califòrnia* (premi Ciutat d'Elx 1993) i *Ulls de pantera* (1994), aquest últim dins d'aquesta mateixa col·lecció. Professional de l'ensenyament, compagina aquesta tasca amb la traducció i la creació literària.

4. La frontera de la llum (1994)

SINOPSI

Mai no s'hauria pogut imaginar en Marc Prens, un científic especialitzat en germinació artificial de l'estació espacial Alpha, que després de patir un tràgic accident que el va expel·lir fora de la base i, per tant, cap a la mort, es veuria implicat en tota una trama d'espionatge a gairebé... 300.000 quilòmetres per segon.

NOTA BIOGRÀFICA DE LES AUTORES

Dolors Martínez i Nó

És professora de Física i Química. Ha escrit articles en les publicacions *El Món*, *Avui* i *La Vanguardia* i és autora dels llibres *J. Roure: precursor de la química industrial*, *Àtoms i molècules*, *El canvi químic* i *La química de cada dia*.

M.Alba Sabaté i Villagrasa

És llicenciada en Filologia Catalana per la Universitat Autònoma de Barcelona. I professora d'Ensenyament Secundari. Ha transcrit part del "Dotzè" de Francesc Eiximenis per a l'edició de la Universitat de Girona. Ha estat finalista en el concurs literari de narrativa juvenil del Premi d'Olot l'any 1990.

5. Les ombres del temps (2010)

SINOPSI

Dues amigues escriuen el guió d'una pel·lícula que volen presentar a un premi. Aquest guió explica la història de dues professores, la Tere i la Maria, que van a visitar una exposició fotogràfica. En aquesta exposició hi ha tres fotografies que presenten unes ombres estranyes i decideixen anar a visitar els llocs on estan fetes per descobrir de què es tracta. Cada fotografia es va fer en un jaciment fòssilífer d'edat diferent.

El viatge per aquests indrets els farà conèixer tres personatges curiosos: els senyors Carles, Fidel i Oleguer. Per estranyes coincidències, la història personal de cada un d'aquests homes remet una vegada i una altra al catàleg de l'exposició fotogràfica. Però, tenen alguna cosa en comú?

NOTA BIOGRÀFICA DE LES AUTORES

Teresa Coma Torres

És llicenciada en Ciències Geològiques per la Universitat Autònoma de Barcelona. Exerceix des de fa anys la docència com a professora de diferents disciplines científiques a l'ESO i al Batxillerat.

Maria Parera Mayans

És llicenciada en Filologia Catalana i en Filologia Espanyola per la Universitat Autònoma de Barcelona, i en Humanitats per la Universitat Oberta de Catalunya. Combina l'ensenyament a l'ESO i al Batxillerat amb l'estudi de textos literaris de l'Edat Mitjana i la cultura clàssica a la UAB.

Totes dues estan interessades en el tractament interdisciplinari de la ciència i les humanitats. Han publicat *Obrir els ulls, conèixer el món, ajudar els nens* (Projecte educatiu per a primària de General Òptica). També són coautores del llibre

Què dius, ara! I d'uns materials per treballar la tutoria a l'ESO.

7. L'home del bosc (2005)

SINOPSI

En Martí torna a Borneo a visitar la tia Rosa, acompanyat de la seva mare i de la Mont, una amiga molt especial. El viatge fins a la reserva dels orangutans és una aventura. Durant la seva estada a l'illa, en Martí i la seva amiga tenen l'ocasió de comprovar la utilitat de la feina de recuperació d'una espècie en perill d'extinció, i denuncien les activitats d'una empresa encarregada de la tala d'arbres a la selva, que assetja la Rosa per haver-s oposat a la deforestació de la zona. Ni les amenaces ni els ensurts, però, no s'interposaran en la tasca de la Rosa.

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA

Pilar Garriga

És professora de Secundària i dedica part del seu temps a traduir llibres infantils i còmics d'adults. Participa en seminaris de literatura infantil i juvenil i col·labora en programes de ràdio. Ha escrit *Un estiu a Borneo* (2003) i *Un estiu a Tacugama* (2009). Dedica el seu temps lliure a la família i aprofita les estones que li queden per pintar a l'oli, cuidar les flors del seu balcó i cantar a la coral Undamaris.

8. L'ombra del bandoler (1997)

SINOPSI

L'esperit del bandoler Camarra viatja a través dels segles per fer justícia i dur a terme una terrible venjança. El fantasma de la destrucció plana sobre la muntanya i la seva amenaça capgira els destins dels qui viuen al seu entorn. La realitat i la fantasia, el misteri i el somni, el passat i el present formen la trama que gira al voltant d'un incendi provocat i d'una falsa acusació.

NOTA BIOGRÀFICA DE LES AUTORES

Anna M. Gil

És llicenciada en història de l'art i crítica literària. Col·labora habitualment a l'Avui, La Vanguardia i al setmanari El Temps. És membre del consell editor de la revista Lateral i autora dels llibres Woody Allen (1994) i –la juntament amb Gonçal Luna– Tallers RRR (1995), publicat en aquesta mateixa col·lecció.

Gemma Gil

És enginyera tècnica agrícola i enginyera agrònoma. Ha elaborat el projecte de restauració paisatgística del pantà de Vallvidrera. Ha participat en la realització d'estudis de medi ambient impulsats per l'Escola Tècnica Superior D'Enginyers de Camins, Canals i Ports de Barcelona de la UPC.

Col·labora en l'execució de projectes agrícoles a l'Organització no Governamental Cooperació.

9. Or per a la llibertat (1994)

SINOPSI

El jove Nahmi torna al seu país, Egipte, en un moment de profunds canvis polítics; sense gairebé adonar-se'n, es troba embolicat en una aventura que l'obligarà a ser valent, decidit i molt imaginatiu. Què pot fer-ne, de l'or que li han encomanat? Aconseguirà de fer-lo desaparèixer a temps? Els nous procediments químics que li han ensenyat a París li seran d'una gran ajuda.

NOTA BIOGRÀFICA DE LES AUTORES

Mercè Izquierdo i Aymerich

És doctora en ciències químiques. Ha estat professora de química a l'ensenyament secundari i a la universitat i ara és professora de didàctica de les ciències i d'història de la química a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Ha participat en l'organització de formació del professorat, tant com a membre de grups de professors com des dels seus càrrecs institucionals al Col·legi de Doctors i Llicenciats i al Govern de la Generalitat de Catalunya. En els darrers anys ha organitzat programes de formació per a la investigació en didàctica de les ciències, com ara el Magister en Didàctica de les Ciències a la UAB, que ha estat el primer programa de tercer cicle d'aquesta temàtica a l'Estat espanyol.

Anna Izquierdo i Aymerich

És llicenciada en història moderna i contemporània, s'ha dedicat sobretot a la llengua i a la psicomotricitat; tot i amb això, la seva curiositat pels fets històrics no ha disminuït. Amb aquest llibre inicia una nova aventura.

10. Pel camí de l'arbre de la vida (1985)

SINOPSI

“En l'estructura d'aquest díptic [La dama de glaç] cal assenyalar l'habilitat constructiva de Rosa Fabregat. Tot i que Pel camí de la vida sigui la prolongació real de [Embrió humà ultracongelat núm F-77, les dues novel·les tenen vida pròpia però no independent, sinó dirigida per un sol fil conductor: una dona, Judit, omple les dues novel·les [...]. El realment extraordinari és que l'autora hagi estat capaç de transformar el món de la biogenètica en matèria literària plena de delicadesa, gràcia i paciència. **Miquel Dolç (La Vanguardia, 8-5-1986)**

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA

Rosa Fabregat és una escriptora amb una àmplia obra poètica i una reconeguda producció com a novel·lista. La seva feina de narradora s'ha centrat de manera preferent en qüestions de frontera: el sacerdoci de les dones o, com en el cas del díptic La dama del glaç (format per l'embrió humà ultracongelat núm F-77 i Pel camí de l'arbre de la vida) en la biogenètica. Amb el bagatge científic que li dóna la seva especialització farmacèutica al nostre país i en un laboratori d'investigació a Alemanya, Rosa Fabregat ha construït un complex escenari d'allò que ha de succeir l'any 2010 amb la confluència entre els avenços mèdics i la manipulació genètica. Tot això, presentat amb una estructura novel·lística rica i ben arrodonida.

10. **Quantic Love (2012)**

SINOPSI

Al CERN, el centre d'investigació més avançat del món, entre experiments de viatges en el temps i de teletransportació, entre partícules que superen la velocitat de la llum i altres que revelen l'origen de l'Univers, la jove Laila s'enfronta al misteri més gran que existeix: com triar entre dos amors. D'una banda, l'Alessio, un atractiu periodista, i de l'altra, en Brian, un cerebral científic que amaga un gran secret.

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA

Sònia Fernández-Vidal

Es va doctorar en Física, en el camp de la Informació i Òptica Quàntica, per la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha treballat i col·laborat als centres més importants del món: al Centre Europeu de Recerca Nuclear (CERN), al Laboratori Nacional de Los Alamos (LANL) i a l'Institut de Ciències Fotòniques (ICFO), entre altres institucions.

Seguint la seva passió per divulgar la ciència a tots els públics, el març de 2011 va publicar la seva novel·la *La porta dels set panys*, que s'ha reeditat nombroses vegades, segueix a les llistes dels llibres més venuts i s'ha traduït a onze idiomes.

12. Ulls de pantera (1994)

SINOPSI

Què pot passar quan tens una pila d'avaluacions per aprovar, un grup de rock a mig formar i algú -que el teu pare ha fet venir perquè et donés un cop de mà- et fa venir ganes de descobrir els secrets amagats en els teus gens? Ningú no ho sap millor que en Marc i, al final de la seva història, comprenem els fonaments de la genètica que són més propers.

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA

Sílvia Aymerich i Lemos és llicenciada en Ciències Biològiques i en Filologia Anglogermànica per la Universitat de Barcelona, mestra de català per la Universitat Autònoma i diplomada en traducció per la universitat de Perpinyà. Ha escrit, entre d'altres, *La meva Europa* (Premi Amadeu Oller 1985), *Berlín Zoo* (1991), *Els déus de Califòrnia* (premi Ciutat d'Elx 1993) i *Ulls de pantera* (1994), aquest últim dins d'aquesta mateixa col·lecció. Professional de l'ensenyament, compagina aquesta tasca amb la traducció i la creació literària.

Un bon error (1998)

SINOPSI

Joan Xammar arriba a Londres per treballar de becari en un laboratori. Un personatge fascinant i complex, radical i amb un caràcter devastador, li descobreix tots els secrets de la vida, des dels llibres fins als passeigs amb barca, passant per la ciència i la història inversemblant de la seva família.

Mentrestant, al laboratori, desemmascara una trama sòrdida i maquiavèlica, que posa al descobert les mesquineses humanes i el drama de la història d'Europa del segle XX. **Un bon error** és un thriller científic, però és també, i sobretot, una història d'amor, un al·legat contra el racisme i una reivindicació de l'amistat desinteressada. El final de la novel·la, d'una vehemència continguda a punt d'esclatar, quedarà per sempre gravat en la memòria del lector.

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA

Núria Perpinyà

És professora de Teoria literària a la Universitat de Lleida. Ha publicat l'assaig **Gabriel Ferrater: recepció i contradicció**. **Un bon error** és la seva primera novel·la.

***Un enigma a la cuina*(1998)**

SINOPSI

En Jonàs viu en un dels habitatges subterranis de la ciutat del futur i té molt clar que vol ser músic. Un dia li cau a les mans un manuscrit que parla d'una "festa de les sensacions" envoltada d'enigmes i, amb l'ajut de la seva germana Sibilla, mirarà de revivre-la. Per a això, però, li caldrà primer acudir a la cita a cegues a l'Àrea de Reserva i esbrinar qui li ha estat espiant tots els moviments.

NOTA BIOGRÀFICA DE LES AUTORES

Mariona Quadrada

És llicenciada en Filologia Catalana i exerceix de professora de cuina des de 1982. Compagina aquesta feina amb la literatura i l'escriptura dins del col·lectiu Macadam, Enginyeria Literària. Ha col·laborat en diferents publicacions i mitjans de comunicació i és autora de diversos llibres de cuina, entre els quals destaquen *Cuina.Tècniques i receptes* (1992) i les col·leccions de receptaris *La cuina de cada dia* i *La cuina de festa*.

Rosa Pagès

És llicenciada en Filologia Catalana i actualment compagina la feina de correctora i redactora de publicitat amb la de professora associada al Departament de Català de la Universitat Rovira i Virgili, i consultora de la Universitat Oberta de Catalunya. Guanyadora de diversos premis literaris, és coautora de les obres *Kohai* (1985), *Neoprojeccions* (1988) i *Deu narradors* (1989) i autora del recull de contes *Els camins de l'aigua* (1990) i de la novel·la *Binomis* (1995).

15. Un estiu a Borneo (2003)

SINOPSI

La Clàudia rep una proposta per fer un viatge de treball durant l'estiu. Com que no pot refusar l'oferta, ni pot endur-se en Martí, el seu únic fill, un noi despistat i maldestre, decideix que se'n vagi amb la seva germana Rosa. L'inconvenient, però, és que la Rosa és veterinària, especialitzada en l'estudi dels orangutans, i viu a Borneo (Indonèsia). Per a en Martí, l'estiu a Borneo al costat dels orangutans serà una de les millors aventures de la seva vida. En Martí, per qüestions familiars, ha d'anar a passar l'estiu amb la seva tieta Rosa, a Indonèsia. La Rosa és veterinària i treballa en una clínica, al costat de la selva de Borneo, on té cura de més de 180 orangutans, amb l'ajut de cent daiaks, els indígenes de l'illa. En Martí primer no hi vol anar, però després d'uns esdeveniments inesperats, decideix viatjar fins a la selva, on viurà moltes aventures i coneixerà el rei dels orangutans, en Kosasi, les mares adoptives que tenen cura dels orangutanets més petits, l'Eso, un cuidador que l'ajudarà en les seves tribulacions, i un munt d'orangutanets amb qui passarà un estiu ple d'emocions i vivències noves. En Martí, a nivell personal, experimentarà un gran canvi en la seva vida durant aquest estiu a Borneo. Deixarà de ser un noi despistat, que sempre està a la lluna i que mai no té interès per les coses, i es tornarà més madur, més conscient i amb ganes de fer moltes coses. Aquesta novel·la està basada en la realitat. L'autora s'ha inspirat en la seva germana Rosa, que és veterinària, especialitzada en primats i que durant cinc anys ha treballat en una clínica d'orangutans a Borneo.

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA

Pilar Garriga

És professora de Secundària i dedica part del seu temps a traduir llibres infantils i còmics d'adults. Participa en seminaris de literatura infantil i juvenil i col·labora en programes de ràdio. Ha escrit *Un estiu a Borneo (2003)* i *Un estiu a Tacugama*

(2009). Dedica el seu temps lliure a la família i aprofita les estones que li queden per pintar a l'oli, cuidar les flors del seu balcó i cantar a la coral Undamaris.

16. Un estiu a Tacugama (2009)

SINOPSI

En Martí ha viscut nombroses aventures inoblidables amb la seva millor amiga, la Mont, al costat dels orangutans i de la tieta Rosa, veterinària, a l'illa de Borneo, Indonèsia.

Aquesta tardor, però, en Martí, que ja està preparant un altre estiu a Borneo, rep una carta de la seva tieta que li canviarà les pròximes vacances. La Rosa, després de cinc anys treballant en una clínica, canvia de continent: d'Àsia, se'n va a l'Àfrica, i d'una clínica d'orangutans, se'n va a un santuari de ximpanzés!

En Martí i la Mont viatjaran a Sierra Leone, un dels països més pobres del continent africà. Viuran al santuari de ximpanzés rescatats, i coneixeran de primera mà els greus problemes socials que pateixen els habitants d'aquest país, després d'una terrible guerra civil en què va morir molta gent.

En Martí i la Mont entendran in situ la feina que fa la tieta Rosa al santuari. La Rosa no solament té cura dels ximpanzés, sinó que ajuda els habitants dels pobles de l'entorn, consciència els nois i les noies de la realitat que els envolta i els educa perquè valorin i conservin el poc territori que els queda.

Aquesta novel·la està basada en la realitat. S'hi expliquen anècdotes viscudes per la Rosa i la mateixa Pilar, autora d'aquest llibre, en una de les seves incursions pel territori africà. També s'hi narren vivències dels habitants de Freetown, la capital, i dels indígenes d'una petita illa enmig de l'oceà Atlàntic.

NOTA BIOGRÀFICA DE L'AUTORA

Pilar Garriga

És professora de Secundària i dedica part del seu temps a traduir llibres infantils i còmics d'adults. Participa en seminaris de literatura infantil i juvenil i col·labora en programes de ràdio. Ha escrit *Un estiu a Borneo* (2003) i *Un estiu a Tacugama* (2009). Dedica el seu temps lliure a la família i aprofita les estones que li queden

per pintar a l'oli, cuidar les flors del seu balcó i cantar a la coral Undamaris.

ANNEX 2

EL DÍPTIC FUNDACIONAL DE LA LITERATURA CIENTIFICA EN CATALÀ

ROSA FABREGAT AUTORA PIONERA

Els orígens de la lablit en català estan íntimament lligats als de la ciència-ficció. Si acotem el terreny als títols escrits per dones, es confirma amb el nom propi d'una escriptora membre destacada de la SCCFF (Societat Catalana de Ciència-Ficció i Fantasia des dels inicis). Parlem de la poeta i narradora cerverina Rosa Fabregat que el 1984 publicava *Embrió humà ultracongelat núm. F-77* i, l'any següent, la seva seqüela, sota el títol, *Pel camí de l'arbre de la vida*. Dotze anys més tard, l'any 1997, ambdues novel·les apareixerien publicades en un únic volum intítulat *La dama del glaç*.

De fet, la mateixa Fabregat, que considera els dos volums adscrits en el gènere de la ciència-ficció, esmentava el primer dels dos títols referint-s'hi com a "novel·la de ciència" en una intervenció des del públic en la taula rodona celebrada l'any 1996 a l'Ateneu Barcelonès intítulada "Ciència i literatura" dins els actes de La Setmana de la Ciència. Els tres components de la taula, entre els quals em comptava, amb de David Jou i Jaume Fuster a banda i banda, assentirem unànimement i l'organitzador de l'acte, el químic i periodista científic Xavier Duran, lamentà no haver-s'hi referit en la seva presentació.

Certament, si considerem que el relat escrit durant el bienni 1984-1985 situa l'acció vint-i-cinc anys més tard, el relat és forçosament especulatiu. Això no obstant, cal tenir en compte que les dues novel·les d'aquesta autora, malgrat situar-se en el futur (2010-2011)¹ respecte als anys de publicació (1984-1985),

novel·len la ciència dels anys vuitanta, en particular la genètica i els coneixements que se'n tenien en aquell moment.

Ateses les consideracions que hem fet a aquest respecte en l'apartat d'àmbit i límits de la recerca, considerem el volum unificat **un llibre de frontissa**, situat en la làbil frontera entre la labilitat, i la ciència-ficció especulativa de la qual com veurem més endavant en conté uns trets.

Opció **valenta**, la de Rosa Fabregat, arriscada en el seu temps i **polèmica encara ara**¹, perquè especula amb un marge molt curt de temps en el qual, per edat intueix que viurà i podrà confirmar o no les seves prediccions .

Els coneixements científics de l'època de la publicació

Ja en les primeres pàgines, s'esmenta "la meitat més creativa de les seves neurones (17), en referència a l'hemisferi dret, "el "creatiu". Més endavant, parla del problema de l'obstrucció de trompes (p.19). A continuació explicita i detalla l'origen australià de les primeres fecundacions *in vitro* dels animals.

Cal recordar aquí fins a quin punt trasllada l'actualitat científica en la novel·la atès que, si bé la primera nena proveta al món és del 1978, la primera nena proveta catalana, l'Anna Victòria, Anna per la Dra. Anna Veiga que va liderar el projecte i Victòria, pel que constituïa d'èxit en aquell moment històric, és de l'any 1984. (p. 21), (p47)

La prosa poètica, al servei de la divulgació de la ciència

Com a gran poeta que és, Fabregat ens transmet els coneixements científics amb una prosa d'un gran lirisme. Ja es tracta de la conservació dels embrions no fecundats (p. 22), del reflex de Pavlov (p.27) o la teoria Gaia iniciada als anys 70 per Lovelock:

“un petit glòbul vermell” [...] recórrer tota en un descobriment nou i punyent de la colònia de cèl·lules gegants que era el seu cos”

Més endavant trobem el genoma humà fet poesia pura

“El festí de l'amor de vint-i-tres parelles de cromosomes havia començat ensems.” (p122)

I encara el procés, fet joc de fuites móres i mòruls foses en la lírica de la multiplicació:

“Quatre cèl·lules, després 8...” (p. 121) “cèl·lules sageta del pare”. Barreja fruites i mots científics Mòrula/esfèrula p 123 i explica que el futur fill no té la mateixos gens que ella

Picades d'ullet al present

Les “picades d'ullet” a la realitat es fan patents en anomenar **Demà** al diari del moment (l'Avui, fet premsa del futur). I també en la Dra. Meiga de ficció, la doctodel centre de Reproducció de Viena que visita la protagonista, mirall futur de la Dra. Veiga responsable en la barcelonina Clínica Dexeus on es realitzà l'exitosa primera fecundació *in vitro* a Catalunya .

Avançaments científics encara per confirmar

I no s'acontenta de servir-nos exquisidament els coneixements que té a la mà, sinó que va més enllà i ens avança les més recents investigacions de l'època, com la percepció del **sofriment de les plantes**, que senten quan congèneres

seves són tallades o com són forçades per les tècniques limitadores del creixement dels bonsais. També s'hi percep la confiança que la **telepatia** existeix, encara que no estigui científicament demostrada.

Qüestions bioètiques plantejades

El Dr. Bonanova és clar en les paraules, el primer dia que es veu moralment obligat a explicar l'origen del seu naixement a la Judit, quan assegura haver dit als seus pares:

“Per raons ètiques ”no utilitzem ni utilitzarem mai aquests procediments sense l'aquiescència i la total comprensió del mètode de les parts implicades, que són vostè i el seu espòs.”

En aquell moment, es plantegen els reptes bioètics inherents a aquesta forma d'intervenir en la natura, i que ja s'albiren en el futur en un camp tan delimitat com el de la fecundació assistida.

I Fabregat, que assisteix, com a contemporània que és a aquell esdeveniment del seu temps, l'observa amb els ulls de la dona de ciència, i fa un pas més enllà i es qüestiona què passarà amb aquells embrions que no s'han utilitzat, que es mantindran ultracongelats, dintre de vint-i-cinc anys. S'implantaran al límit de la seva viabilitat? Es destruiran? Més que una pregunta especulativa pròpia de la ciència-ficció és **una previsió de futur** basada en un present ben real.

Pel camí de l'arbre de la vida

En el segon llibre del díptic, s'endinsa endesprés de la mort dramàtica, en un accident fortuït, de la seva protagonista, Fabregat s'endinsa encara més on els qüestionaments bioètics.

En el sisè capítol, es fa preguntes d'una profunditat i d'una profunditat filosòfica innegable, d'una transcendència espaordidora:

"El jo es pot trossejar?" (p. 222)

I prossegueix a les pàgines següents:

"Per que, doncs, se sotmet a aquests tractaments agressius el receptor de l'òrgan?"

Un cop iniciat, aquests procés de qüestionament el durà ala Teoria Gaia:

"Cada cèl·lula del cos humà es comporta com un ésser viu: neix, es nodreix, respira, creix i mor. Posseeix com tots els individus de la colònia viva, la seva info genètica , el seu codi genètic, el seu carnet d'identitat biològica" El conjunt de carnets d'identitat cel·lular determinen cada individu, conformen un a un, la seva persona, la seva ànima, el seu jo personal i intransferible. "

Ha començat un procés que ja no s'aturarà i la durà a plantejar-se de quina manera els trasplantaments que sotmeten el cos a un dur tractament:

"cèl·lules martiritzades per les drogues antirebuig" (p222.)

Més endavant en la novel·la, en el monòleg/diàleg interior de l'Amèlia, la dona del carrer, el personatge dolç i poètic que ha sabut retrobar l'amor a la

vellesa, acabarà fent una sentència respecte a aquests avenços científics que ella, filla d'un altre temps no compren:

“Esgarrifa, Amèlia, esgarrafa”

L'impacte en el moment de la seva publicació

El díptic en el moment de la seva publicació, no va comptar amb el suport dels mitjans actuals. Tanmateix, els principals diaris se'n van fer ressò i en van fer una alta valoració en les seves crítiques, que l'autora va recuperar en la contraportada de l'edició en u sol volum intitulat *La dama del glaç*, publicat l'any 1997⁶⁷.

AVUI

“La tendresa i la sensibilitat jo diria que són la clau de volta de l'obra de Rosa fabregat. [...] L'amalgama de base científica i de tractament literari és l'aspecte més original de la novel·la [Embrió humà ultracongelat núm F-77] I, segurament, el més sorprenent i suggestiu.” **Isidor Cònsol (20-3-1985).**

LA VANGUARDIA

“En l'estructura d'aquest díptic [La dama de glaç] cal assenyalar l'habilitat constructiva de Rosa fabregat. Tot i que Pel camí de la vida sigui la prolongació real de [Embrió humà ultracongelat núm F-77, les dues novel·les tenen vida pròpia però no independent, sinó dirigida per un sol fil conductor: una dona, Judit, omple les dues novel·les [...] El realment extraordinari és que l'autora hagi estat

capaç de transformar el món de la biogenética en matèria literària plena de delicadesa, gràcia i paciò. **Miquel Dolç (8-5-1986)**

EL SEGRE

“Rosa Fabregat ens sorprèn, ara, amb una novel·la d’argument fascinator [...][Embrió humà ultracongelat núm F-77] apasiona pel tema, realment insòlit, i per la càlida humanitat que traspuen els personatges.

Jordi Pàmias (2-6-85)

L'edició en un únic volum

ANNEX 2 LES DONES DE LA LITERATURA CIENTIFICA CATALANA⁶⁸

- **Argerich, Muntsa** (coautora i coordinadora)
- **Aritzeta, Margarida** (autora de ciència-ficció)
- **Aymerich, Sílvia** (autora i coautora)
- **Beaulieu, Hélène** (traductora al francès i l'anglès)
- **Corominas, Maria** (coautora)
- **Fabregat, Rosa** (autora)
- **Fernández-Vidal, Sònia** (autora)
- **Forcada, Assumpció** (autora de poesia científica)
- **Gallego, Carme** (coordinadora Grup d'Estudi Tecnociència, Literatura i Cinema)
- **Gil, Anna M.** (coautora)
- **Gil, Gemma** (coautora)
- **Gil, Maria Pilar** (autora)
- **Gil, Marta** (assessora científica)
- **Izquierdo, Mercè** (coautora científica- LIEC - UAB)
- **Izquierdo, Anna** (coautora)
- **Lafuente, Amàlia** (autora)
- **Martínez, Dolors** (coautora científica)
- **Obiol, Immaculada** (coautora)
- **Oliveras, Julita** (investigadora: "Gènere i història de la Ciència" (UVic)
- **Ollé, Anna** (coautora)
- **Ortega, Isabel** (coautora literària)
- **Perpinyà, Núria** (coautora)
- **Pagès, Rosa** (coautora)
- **Quadrada, Mariona** (coautora)
- **Rey, Flor** (coautora i traductora al castellà)
- **Ros, Rosa Mar** (coautora)
- **Rosés, Mercè** (coautora)
- **Sabaté, Alba** (coautora)
- **Torras, Carme** (autora de ciència-ficció)

NOTES

¹ Publicada el 1912, serà reeditada l'any 1986 per Edicions Pleniluni.

² Les dues novel·les van ser publicats en un únic volum l'any 1997 sota el títol de *La dama de glaç*.

³ Ens referim a Margarida Aritzeta i Carme Torras, entre d'altres.

⁴ Per a conèixer la biografia d'autores, assessores i traductores de la lablit en català. Vegeu: "Les dones de la lablit" dins <http://blocs.xtec.cat/lablit/>

⁵ Terme encunyat l'any 1926 per [Hugo Gernsback](#) quan el va incorporar a la portada d'una de les revistes de narrativa especulativa més conegudes dels anys 1920 als Estats Units: *Amazing*.

⁶ "The reception of the first volume, *Cantor's Dilemma*, which addresses these issues, convinced me that science-in-fiction is an effective way of smuggling serious topics of scientific behavior into the consciousness of the scientifically illiterate." Vegeu : < <http://www.djerassi.com/science.html>>

⁷ Vegeu l'article a : http://www.nytimes.com/2012/12/04/science/in-lab-lit-fiction-meets-science-of-the-real-world.html?_r=1&

⁸ Lablit. Com – The cultura of science in fiction and fact. www.lablit.com

⁹ En l'elaboració de la Lablit list, a part de deixar clar que es tracta d'una llista en continua actualització, Jennifer Rohn especifica que la lablit "depicts realistic scientists as central characters and portrays fairly realistic scientific practice or concepts, typically taking place in a realistic – as opposed to speculative or future – world. The action does not have to take place in a laboratory per se, just anywhere where scientists are doing what they do, such as a field station. Although some science fiction does indeed have elements of 'lab lit', and the boundaries can be fuzzy, this list is meant to feature **real scientists in the real world**." (el subratllat és nostre). Tanmateix elabora una llista paral·lela que anomena "Crossover novels: science-fiction or other genres with particularly realistic scientists". Al nostre parer, les dues novel·les en català abans esmentades, entrarien en aquesta segona llista.

¹⁰ *Embrió ultracongelat F-77* se situa l'any 2010, 25 anys després de la seva publicació. Pel que fa a *La frontera de la Llum* se situa 32 anys respecte a l'any de la primera edició ("Em sembla que la meua història particular va començar un dimarts al matí: sí, aquí ho tinc, dimarts, nou de febrer de 2023", p. 12). *Un enigma a la cuina* no precisa data, però parla d'un grup musical anomenat TimeTime3000 (p. 51), que dóna a entendre que se situa a la frontera del tercer mil·lenni.

¹¹ El llistat de títols amb l'actualització de les dades del ressó mediàtic és a: <http://blocs.xtec.cat/lablit/els-titols/>

¹² Col·laboració en *Double Minorities of Spain* de McNerney, K. i Enríquez, C. (eds.), publicada per la Modern Language Association l'any 1994, la participació en *Tan Mortals, tan divines* (2005-2006), i la traducció de *Visions and Revisions. Women's narrative in Twentieth-Century Spain* publicada per Rodopi l'any 2008 (en curs).

¹³ Tal i com exposàvem en el projecte, la lablit list que apareix al bloc de Jennifer Rohn (http://www.lablit.com/the_list), comprovàvem com, entre les autores, les protagonistes femenines predominen (40/44), mentre que tan sols un autor posa científiques al capdavant de les seves trames.

¹⁴ Aquesta serà una nova entrada quan la persona de confiança no coincideixi amb la parella real a desitjada.

¹⁵ No tindria gènere cas que fos una màquina (un ordinador o un robot, per exemple).

¹⁶ I en la paraula país una triple qüestió implícita: Catalunya? Els Països Catalans? Espanya?

¹⁷ Els resultats de la recerca es poden consultar a <http://blocs.xtec.cat/lablit/la-recerca/>

¹⁸ En l'annex 1 hi adjuntem les biografies de les autores dels setze títols.

¹⁹ Tot i ser d'autoria única, els llibres d'Aymerich analitzats aquí, *-Ulls de pantera* i *Gelatli-*, cal esmentar la participació, en l'elaboració de la guia didàctica d'aquests, de la biòloga, historiadora i professora Virgínia Costafreda i Puigpinós. El tercer llibre de lablit d'Aymerich, *Roger d'Orlhac* (2009), en ser de coautoria mixta, escrit amb la col·laboració del matemàtic Pere Roig i del Dr. Josep Joan Centelles, ha quedat exclòs d'aquest estudi, tal com detalla la introducció.

²⁰ És igualment coautora, amb Xavier Duran, de *Passejades per la Barcelona científica* (2002) i ha publicat dins el recull *Contes de Microbis* (2012), traducció de l'original anglès, com ella mateixa explica al seu bloc:< <http://lectoracorrent.blogspot.com/2012/06/contes-de-microbis.html>>

²¹ Això no obstant, el fet que la germana de l'autora, Montserrat Perpinyà i Filella, sigui llicenciada en ciències i hagi obtingut una llicència del Departament d'Educació el curs 2006-07 per a la recerca dins l'àmbit de la AICL (ensenyament integrat de ciència i llengua anglesa) ens fa pensar en un plausible assessorament per part d'aquesta.

²² Com ja vam explicar a l'inici de l'estudi, en quedaven exclosos els títols d'autoria mixta. Aquest és el cas de *Tallers RRR* del qual Anna Maria Gil és coautora juntament amb Gonçal Luna.

²³ La major part dels títols de la col·lecció "Projecte Solaris" estan escrits per professors d'ambdues grans branques treballant col·laborativament i que signen els seus llibres en coautoria.

²⁴ "Fundador de la "ciència-en-ficció". El terme s'utilitza encara com a equivalent de lablit.

²⁵ A cavall entre el gènere epistolar, el thriller i la ciència-en-ficció, Micmac narra l'intercanvi cartes entre dos amics, l'un a París i l'altre a Palma de Mallorca, que intenten esbrinar la mort d'una companya de feina del primer .

²⁶ Rosa Fabregat, l'autora pionera també va treballar en un laboratori d'investigació a Alemanya.

²⁸ Si bé Antoni Lloret admet que a MicMac "pràcticament tot és veritat, menys l'assassinat", no és el propòsit d'aquesta recerca esbrinar què hi ha de ficció i que de realitat en els obres literàries de les dues investigadores abans esmentades. Vegeu:

http://www.escriptors.cat/autors/lloreta/pagina.php?id_sec=3318

²⁹ La col·lecció va adreçada, segons Eumo Editorial a estudiants d'ESO. Vegeu: <http://www.eumoeditorial.com>

³⁰ Segons el web de l'editorial Barcanova (<http://www.barcanova.cat/html/20052.html>), Totes dues col·leccions entren dins la categoria de +12, amb diferències explicitades en cadascuna. Així, "Sopa de lletres" és "Una selecció de la millor literatura juvenil actual, amb obres seleccionades per a lectors i lectores a partir de 12 anys ", mentre que "Antaviana Nova-blava" és descrita com a "Col·lecció de literatura contemporània, integrada per llibres adequats per a lectors i lectores a partir de 12 anys".

³¹ Es tracta de "Le Quark Noir" de Flammarion, que va descobrir quatre novel·listes del gènere.

³² Tot i que ja hem parlat de títols juvenils en l'apartat de públic destinatari, en tractar-se d'un gènere essencialment híbrid, considerem innecessari fer categoritzacions ulteriors.

³³ "Un bon error és un *thriller* científic" (contraportada de Un bon error) i "Amb els ingredients del millor thriller, Codi genètic atrapa el lector [...]" (contraportada de Codi genètic).

³⁴ Malgrat l'existència del terme "Romans scientifiques" de Verne, que Evans En un article titulat "Science Fiction vs. Scientific Fiction in France: From Jules Verne to J.-H. Rosny Aîné" publicat a *Science-fiction Studies*, XV:1 #44 (març 1988): 1-11. Arthur B. Evans escriu: «Verne's "romans scientifiques" should be viewed as what they were and are—i.e., the first important examples of *scientific fiction* in Western literature, quite distinct from Science-Fiction». No és però fins que Carl Djerassi encunya el terme science-in-fiction, que el gènere té un primer nom específic.

³⁵ Vegeu, entre altres, els esments i les ressenyes recollides a Traces: <http://traces.uab.cat/search?f=keyword&p=Solaris%20col%C2%B7lecci%C3%B3%20&sc=1&ln=ca>

³⁶ V. : <<http://www.octaedro.com/OCTclart.asp?tipo=col&grupo=27&id=es&txt=Narraciones Solaris>>

³⁷ Val la pena remarcar que dins d'aquesta dècada un títol ha quedat exclòs, tal i com hem argumentat en l'apartat delimitats de la recerca. Es tracta de Roger d'Orlhac (2009).

³⁸ Els motius de l'exclusió de *La porta dels set panys* (2011) , argumentats ja en l'apartat de límits de la recerca corresponent, fan que no estigui inclòs en l'estudi.

³⁹ Sense tenir en compte els títols exclosos per ser escrits amb coautoría masculina o ser traduccions del castellà o d'altres llengües, que incrementarien la nòmina d'autores en català.

⁴⁰ Essent majoritàriament adreçats al públic jove, ens vam proposar presentar juntament amb el Dr. Centelles de la Universitat de Barcelona, una comunicació al Congrés AILC "Savoirs et littérature 2" XX et XXIe siècle que tindrà lloc a París, el mes de juliol, sota el títol de **"Lablit et ados: lorsque la biologie l'emporte"**, proposta que ha estat acceptada ja, i de la qual donarem compte al Departament de Cultura, un cop realitzada.

⁴¹ Juntament amb *La puerta de los siete cerrojos* de 2011.

⁴² Atès que alguns autors posen en debat a la xarxa diferents opcions de títols o fins i tot demanen als seus seguidors que els aportin idees.

⁴³ En efecte, 30 (22 singular + 8 plural) dels 44 títols escrits per dones porten un títol sense article. Vegeu: <http://www.lablit.com/the_list> Pàgina consultada el 10/10/2012.

⁴⁴ Podeu escoltar *Quantic Love* cantat per Nikosia a: <http://www.youtube.com/watch?v=nakJFvQPv60>

⁴⁵ Opció totalment minoritària en la lab lit list anglosaxona, amb 2/44 títols

⁴⁶ L'article determinat és present en 11/44 títols anglesos.

⁴⁷ "Som al futur." P. 7. Un enigma a la cuina. (1998)

⁴⁸ En efecte 11 dels 44 títols de la lablit anglosaxona escrits per dones s'inicien amb un article determinat.

⁴⁹ Per limitar-nos a títols de lablit juvenil, són exclamacions els títols originals dels no inclosos: *¡No me bacies!*, *¡Corre, Manuel, corre!* i *Chapeau pels iaies!*, per citar-ne només tres.

⁵⁰ Ens referim a *Quite a Year for Plums* de Bailey White, i *Talk Nerdy to Me* de Vicki Lewis Thompson.

⁵¹ En les excavacions de la Cova de l'Aragó de Talteüll on se situa l'acció de *Gelati!* (1998), les troballes humanes s'indiquen al crit de *Gelati!*, la qual cosa indica una posterior celebració amb gelats italians. Curiosament, retrobem el viatge a Talteüll i la visita al Centre de la Prehistòria en Un estiu a Borneo (2003)

⁵² És important de precisar aquest fet, ja que Embrió... i Pel camí... situen l'acció en el futur 2010-2011, respecte del 1984-85 de la seva publicació, que per a nosaltres és ja passat.

⁵³ Hi ha una referència a un grup musical del futur que es diu TimeTime3000.

⁵⁴ El que va acabar tenint per títol *La dama de glaç*.

⁵⁵ Els científics, amb noms i cognoms, tal i com comenten en les primeres línies d'aquest apartat és excessivament llarg per ser encabit en el quadre. Són els que van participar en la recerca sobre la diabetis (p. 79-101), la recerca dels principals antibiòtics (p. 106-144).

⁵⁶ En efecte, Nahmi, tot i que ha vetllat perquè l'or estigués ben protegit, pateix perquè la pluja no malbarati el procés d'amagar l'or.

⁵⁷ En particular, la a pluja gens habitual que pot dissoldre els cristalls, dissoldre'ls i que s'escoli l'or per la trama del sac, impedir que es pugui tornar a tenir or (p. 80)

⁵⁸ Ens referim a quan a Nahmi li cau sal al recipient on havien reaccionat l'or i l'aigua tèbia (p. 86)

⁵⁹ *Alpinista* és el terme emprat el Dr. Ribalta a *Codi genètic* en parlar dels arrivistes sense escrúpols.

⁶⁰ Les cites i les novel·les a les quals corresponen són a : <http://blocs.xtec.cat/lablit/els-titols/>

⁶¹ No podem comptabilitzar fotocòpies i escanejos pirates que fan disminuir les reedicions d'aquestes obres. La informació de ressenyes i esments als mitjans està recollida per a cada títol a: cites i les novel·les a: <http://blocs.xtec.cat/lablit/els-titols/>

⁶² Ens referim als recull d'assais coordinat per Jordi Font i Agustí: *Entre la por i l'esperança: percepció de la tecnociència en la literatura.*, Proa, 2002.

⁶³ Vegeu nota de l'autora sobre "els investigadors honestos" que l'han assessorada (p. 347348) i encara la dedicatòria "Als que encara creuen que fer recerca és tocar amb un dit el cel".

⁶⁵ És clar que podria tractar-se d'una estratègia editorial per obviar el terme "Espanya" o "espanyol" en uns moments en el que ambdós estan en hores baixes. Sigui com sigui, però, es fa palesa la manca de referència a Catalunya. I aquest fet és una opció proposada o acceptada per l'autora, i com a tal la consignem.

⁶⁶ Ens referim a l'estrofa de Bob Marley "Ev'rytime I hear the crack of a whip, My blood runs cold. I remember on the slave ship, How they brutalize the very soul."

⁶⁷ En aquest cas la crítica va córrer a càrrec de DURAN, Xavier.; "Biologia novel·lada" [sobre *La dama de glaç*], *Serra d'Or* (Barcelona), n. 459, març 1998, p. 34.

⁶⁸ Vegeu informació biogràfica a : <http://blocs.xtec.cat/lablit/les-autores/>